

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה ושירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

”קבוצות בשטח”

קווים מנחים

הוצאת קבוצות טיפוליות
לפעילות שטח

שירות המבחן למבוגרים

”קבוצות בשטח”

קווים מנחים

הוצאת קבוצות טיפוליות לפעילות שטח

שירות המבחן למבוגרים

יולי 2015

בעריכת:

יוסי פולק- הנהלת השירות

חנה אלירז- מחוז צפון

בינה אשכנזי- מחוז דרום

חגית לייבנר- מחוז ירושלים

ענבל מרחב- מחוז צפון

אתי סגל- מחוז מרכז

יערה קליפר- מחוז מרכז

איריס שוורץ- מחוז דרום

ראשי פרקים

<u>פרק</u>	<u>נושא</u>	<u>עמוד</u>
	פתח דבר - רחל וינשטיין - מנהלת שירות המבחן למבוגרים	6
	הקדמה - יוסי פולק, מפקח ארצי, מוביל התחום	7
1.	מסעות שטח בקבוצות טיפוליות	9
1.1	מהו שטח?	10
1.2	הטיפול באמצעות פעילות שטח – רקע תיאורטי	10
1.3	פעילות שטח לעוברי חוק	12
1.4	המאפיינים הייחודיים של פעילות השטח	14
2.	תכנית פעילות שטח בשירות המבחן למבוגרים - מבנה כללי	17
2.1	מטרת התכנית	17
2.2	הנחיית הקבוצה	17
2.3	אוכלוסיית היעד	18
2.4	מבנה התכנית	18
2.5	הערכת התכנית	18
2.6	תיעוד	19
2.7	אירועים חריגים	19
3.	עקרונות להוצאת קבוצות לשטח	20
3.1	שמירת הרצף הטיפולי והמבנה הקבוצתי	20
3.2	תהליך ההכנה	20
3.3	תדירות היציאה לשטח ברמת הקבוצה הטיפולית והמטופל היחיד	20
3.4	ליווי והדרכת המנחים	20
3.5	היוצאים לשטח - מטופלים, מנחי הקבוצה ומנחים מטעם הגורם המפעיל	21
3.6	הסעה אל מקום פעילות השטח והחזרה	22

23	ניהול תחום פעילות שטח במחוז	4
23	הגדרת תפקיד מוביל התחום במחוז	4.1
23	תיק פעילות שטח מחוזי	4.2
24	פורום מחוזי	4.3
26	הכנת מנחי הקבוצה	5
26	מה נדרש ממנחי הקבוצה	5.1
26	בנית מטרות אישיות וקבוצתיות	5.2
28	הכנת הקבוצה	6
30	הפעילות בשטח - פרקטיקת היציאה לשטח	7
30	הגדרת תפקידים	7.1
30	היציאה לשטח	7.2
30	במהלך המסע	7.3
31	צילום הפעילות	7.4
31	אירועים חריגים	7.5
31	סיכום הפעילות בשטח	7.6
32	סיכום המסע	7.7
33	חזרה לחזר הטיפול	8
33	החזקת המסגרת הטיפולית	8.1
33	עיבוד המסע	8.2
34	בדיקת מטרות ותוצאות	8.3
34	ליווי המנחים	8.4
35	תרשים זרימה – יציאה וחזרה מהשטח	
36	ביבליוגרפיה	
38	נספחים	
38	נספח 1. טופס הזמנת פעילות שטח	
39	נספח 2. אישור ההזמנה	

40	נספח 3. דף הכנה לקראת פעילות שטח
42	נספח 4. טופס דיווח על יציאה לפעילות שטח
43	נספח 5. סיכום ותיעוד פעילות שטח ע"י קציני המבחן מנחי הקבוצה
48	נספח 6. נהלים והנחיות בטיחות לפעילות לילה בקבוצות שטח

פתח דבר

טיפול קבוצתי בעוברי חוק הפך למתודה טיפולית מרכזית בעבודת שירות המבחן למבוגרים בישראל. בשנת 2014 התקיימו 197 קבוצות טיפוליות במגוון נושאים, בהן השתתפו 2,745 עוברי חוק.

פעילות קבוצתית בשטח שולבה במערך הטיפולי בחלק מהקבוצות בשירות, מתוך תפיסה כי פעילות אינטנסיבית זו מחוץ לחדר הטיפולים ובטבע, עשויה להוות מנוף לשינוי התנהגותי וערכי בקרב עוברי החוק המשתתפים בה ובכך להפחית ביצוע עבירות חוזרות.

המחקרים השונים אשר נערכו בשנים האחרונות בנושא זה מצביעים כי פעילות השטח מהווה זרז לעיבוד תהליכים שחווה המטופל לפני הפעילות ואחריה, מעלה את הדימוי העצמי, משפרת מיומנויות חברתיות ואת יכולת הפרט לפתור בעיות, משפיעה על שינוי חיובי בהתנהגות, מפחיתה התנהגויות מסכנות, משפרת תחושת רווחה אישית ומפתחת מיומנויות חדשות וכישורי חיים.

מקציני המבחן היוצאים עם מטופליהם לשטח בשיתוף עמותה מקצועית, שזו התמחותה, עולה חוויה עוצמתית ומרגשת של העצמה, חיזוק כוחות חיוביים והאצה של תהליכי שינוי המתרחשים בקבוצה הטיפולית.

הזדמנות זו מאפשרת מינוף תהליכים טיפוליים והרחבה של סל השיקום שמציע שירות המבחן למבוגרים למטופליו.

ראויים להערכה הם קציני המבחן אשר בחרו להוביל ביחד עם העמותה המקצועית את הפעילות בשטח ומשקיעים ימים ולילות בפיתוח הנושא, בליווי הקבוצות בשטח ובשילוב התכנים העולים במערך הטיפולי הקבוצתי בשירות.

בהזדמנות זו אני רוצה להביע את הערכתי הרבה לעמותת "ענ"ב" המלווה אותנו בחמש השנים האחרונות בפעילות השטח, ליוסי פולק מפקח ארצי מוביל התוכנית בשירות, אשר ביחד עם וועדת ההיגוי הארצית שוקדים בפיתוח התורה הטיפולית בתחום וחיבור בין התהליכים בחדרי הטיפול לבין התהליכים המתרחשים בשטח.

רחל וינשטיין
קצינת מבחן ראשית
ומנהלת שירות המבחן למבוגרים

הקדמה

מאז שנת 2009 הטיפול הקבוצתי בשרות המבחן למבוגרים הפך לכלי טיפולי מרכזי עם דגש על קבוצות "רכבת". נבנו דרכי הנחיה וטיפול, גובשו קבוצות פרקטיקום למנחים ולמדריכים והטיפול הקבוצתי מנוהל כיחידה לומדת ומתפתחת.

תחום פעילות השטח הופעל במקביל לפיתוח הטיפול הקבוצתי, כשהמטרה המרכזית הינה לאפשר לקבוצות טיפוליות לשלב התערבות זו, לצורך העשרה, גיוון, הגברה ושכלול התהליך הטיפולי לטובת שינוי היחיד, באמצעות מתודה בעלת עוצמה פיזית, רגשית ונפשית משמעותית ביותר.

אין זה מובן מאליו להפעיל מתודה זו אצל מבוגרים בכלל ועוברי חוק בפרט. הפעלת תכנית טיפולית המשלבת פעילות שטח דורשת מכל המעורבים התמסרות, יכולת לשנות שיגרת התנהלות קבועה, דייקנות, קפדנות, זהירות רבה, ונכונות להתמודד עם תהליכים טיפוליים מורכבים המאתגרים הן את המנחים והן את המטופלים. כדי לאפשר לתהליכים אלו להתרחש, יש צורך במומחים הבקיאים בפעילות השטח, לצד מנחי קבוצות טיפוליות המאמינים במתודה זו ונכונים ללמוד, להשתייך ולראות זאת כתהליך מתמשך.

הפעלת המתודה הייתה בסיוע של עמותת "ענ"ב" וצוות "שביל", אשר זכו במכרז המשרד והיוו עבורנו גורם מסייע, מקצועי, תומך ומלמד. יחד עימם הופעל תחום זה החל משנת 2009 בקבוצות שהאפיון המרכזי בהן היה אלימות כללית וברובן אוכלוסייה של צעירים עוברי חוק מעל גיל 18. עם השנים נעשו התאמות לעבודה עם עוברי חוק אחרים לאור שביעות הרצון מהתערבות זו ועל מנת להרחיב את השימוש בה לאפיקים נוספים, ונבנתה תכנית יציאה לשטח שכללה מספר פרמטרים המגדירים גבולות טיפוליים, מטרות ודגשים של מבנה.

מתחילת הפעלת התחום ועד תום שנת 2014 יצאו לשטח למעלה מ-700 משתתפים באופנים שונים- במסעות מאתגרים, במדבר, בחוף הים, בהר, בחורש ובפעילויות חווייתיות אחרות. המכנה המשותף הרחב לכולם הינו השימוש בהתערבות זו תוך שילוב בטיפול הקבוצתי. כמו כן, נבנו דרכי עבודה ולמידה, נבנו מפגשי פורום מחוזיים לדיון בדילמות מקצועיות, ימי העשרה ארציים בתחום והתפתח ידע רב בתחום זה, בכל הנוגע לטיפול בשטח, בחזרה לחדר הטיפול ובעיבוד התהליכים שהתרחשו בשטח.

לקראת הפעלת המכרז החדש בשנת 2015 הגדרנו מחדש את תנאי היציאה לשטח בהתאם לניסיון שנצבר במהלך השנים, בהן יצאו לפעילות קבוצות טיפוליות של אוכלוסיות עוברי חוק בעלות מאפיינים מגוונים מתחום האלימות, צעירים, נשים, עברייני מין ועוד.

תהליך ההבנייה של קווים מנחים אלו היה מורכב מאחר והיציאה לשטח משלבת חלקים דינמיים רבים המתרחשים בחדר הטיפולי, בהכנה, בשטח ובחזרה לחדר הטיפול. הבנו ולמדנו תוך כדי

התנסות ששילוב של מרכיבים רבים מחייב ארגון מדויק, ברמה הלוגיסטית וברמה המקצועית, ושני הדברים כרוכים האחד בשני באופן משמעותי.

מסמך זה כולל 3 מרכיבים בסיסיים :

1. רקע תיאורטי ויישומי.
2. הנחיות לפעולה- לקראת הפעילות, במהלכה ובסיומה.
3. טפסים ומסמכים המסדירים את אופן היציאה לפעילות.

המסמך מתווה קווים מנחים לפעילות שמחייבים את כל היוצאים לשטח, מסדיר את כל ההיבטים הכרוכים בפעילות שטח, החל מקבלת ההחלטה על היציאה, דרך הבניית תכנית, תהליך הכנה מסודר, הפעילות בשטח וחזרה ממנה לחדר הטיפולי להמשך העבודה בקבוצה הטיפולית. הפעילות בשטח הינה חלק אינטגרלי מהרצף הטיפולי של הקבוצה הטיפולית והתהליכים המתרחשים במהלכה קשורים לכן באופן ישיר לעולם הטיפולי של הקבוצה.

אני מבקש להודות לאסתי שדה, סגנית מנהלת השירות, קודמתי בהובלת התחום, שעסקה במסירות אין קץ בפיתוח התחום, ולוועדת ההיגוי שערכה מסמך זה, שפיתחה את התחום ועוסקת בניהול השוטף, בארגון והחזקת הקבוצות, ללא ליאות ובמקצועיות.

החזקת תחום זה כרוכה בהתמסרות יוצאת דופן של כל המערכת ובכלל זה המנחים, אשר שוהים ימים ולילות בתנאים קשים, עוברים עם המטופלים את החוויות המורכבות ולומדים לעבד זאת בחדר הטיפולי. להם מגיעה תודה והערכה על פעילותם הייחודית ותרומתם הרבה לפיתוח התכנית הטיפולית בשירות.

המשך עשייה מוצלחת לכולנו,

יוסי פולק

מפקח ארצי, מוביל התחום
הנהלת שירות המבחן למבוגרים

1. מסעות שטח בקבוצות טיפוליות

1.1. מהו שטח?

"אם כי אי-יכולתנו להתמודד עם הטבע מוליכה אותנו להכרה באפסותנו הפיסית, בו בזמן היא מעלה בנו יכולת שיפוט עצמי כנבדלים ובעלי עליונות על הטבע. יכולת זו היא הבסיס לבניית קיום עצמי אחר לחלוטין" (עמנואל קאנט, מתוך: "גלות מסע, בחירה, טיפול דרך שטח", דוד מיכאלי).

השטח אליו אנו יוצאים הינו הר סלעי ותלול המלווה לעיתים בנחלים ומעיינות קרירים, רצועת חוף ארוכה, או מדבר הנדמה ריק, מנותק ואינסופי. כך או כך, לשטח חוקים משלו, הוא חי ומשתנה מעונה לעונה ולעיתים משעה לשעה, כך שעלינו אורחיו לכבד אותו, ללמוד אותו ואת חוקיו ולהתאים את עצמנו אליו. השטח מאוד שונה מהנוף אליו אנו מורגלים בחיי היומיום, מוקפים ועטופים בפלאי הטכנולוגיה, המקלה פעמים רבות על חיינו ומאפשרת לנו להשיג שליטה מסוימת על סביבתנו ולהתאימה אלינו.

יציאה לשטח כרוכה בתזוזה מאזור הנוחות ובהתמודדות עם אתגרים פיזיים ממשיים, אשר מקורם בטבע עצמו, לרבות אופי השטח שבו אנו נמצאים ותנאי מזג האוויר, שניהם יכולים להשתנות במהלך המסע ולהציב שוב ושוב התמודדויות חדשות. אתגרים נוספים מקורם באופי ההתנהלות בשטח, לרבות "הניתוק" מהטכנולוגיה והציוויליזציה, נשיאת משקל כבד, ביסול ארוחות מחומרים גולמיים בסיסיים ועוד. כל אלה מעוררים בקרב המשתתפים חוויה רגשית מורכבת, שהינה לעיתים שלילית ולעיתים חיובית ומעצימה, כאשר בתהליך מקביל, גם אנשי הצוות עוברים חוויה דומה.

החוויה בשטח מדמה התמודדות עם מצבים קונפליקטואליים בחיים ה"אמיתיים", לרבות התמודדות עם מצבי עמימות וחוסר וודאות, קבלת גבולות החוק והנורמות החברתיות והתמודדות עם דמויות סמכות. כאשר המשתתפים נתקלים בקונפליקט בשטח, בין אם מול איתני הטבע ובין אם מול המסגרת הסמכותנית, אין להם לאן לברוח והם נדרשים להתמודדות יצירתית עם המצב, כמובן בליווי אנשי הצוות, אשר תפקידם לסייע להם בפיתוח דרכי התמודדות קונסטרוקטיביות, אישיות וקבוצתיות.

הדוגמא הבאה, מתוך שיתוף של מנחה קצינת מבחן, ממחישה תהליך התמודדות של קבוצת מטופלים צעירים עם מכשול בשביל ההליכה, לרבות את החוויה הרגשית ותהליך החשיבה, עד ליישום פתרון יעיל ומוצלח, אשר הותיר את כולם עם חוויה של הצלחה והעצמה.

... אנחנו ממשיכים במסלול לאורך חוף הים... מגיעים לנחל שנשפך אל הים. המים בו די עמוקים והמעבר שלו דורש התארגנות מיוחדת. לרב חברי הקבוצה ואנשי הצוות אין נעליים למים. המטופלים הולכים לאורך הנחל, מחפשים נקודה שהמים

בה רדודים ותהיה נוחה למעבר. במקביל לכך, א' מצוות ההנחייה מחליט לנסות לעבור דרך הים ות' בעקבותיו. הם חולצים נעליים ונכנסים לים, אך כעבור כמה דקות חוזרים על עקבותיהם ואומרים: "המים עמוקים מדי.. עדיף לנסות לעבור דרך הנחל". ש' יושב על שפת הנחל ואומר לנו: "ימות העולם, אני לא עובר את זה. אני לא צוחק, כואבות לי הרגליים, אני לא נכנס למים הקרים!!". גם ד' יושב איתו בצד ואומר: "אי אפשר לעבור את זה..". ע' מצוות ההנחייה מחליט ללכת על קו הנחל, לבדוק אם יש בהמשך הדרך מעבר "יבש", אבל המטופלים לא מחכים ומתחילים להתארגן כדי לעבור את הנחל. הם מביאים בול עץ ענקי ומנסים להניח אותו במרכז הנחל, אבל המים עמוקים מדי והוא לא יציב. ס' שחולץ נעליים ונכנס למים ואומר: "אני אכנס ונראה לאן המים מגיעים". הוא נכנס ומחפש את הנקודה הנוחה ביותר לעבור, עומד שם ומחכה לחבריו שיעברו, על מנת לעזור להם. רק ש' וא' הביאו נעליים למים והקבוצה מחליטה להעביר אותן בין כולם. ב' הראשון להיכנס. הוא מתארגן, נועל את הנעליים של ש', נכנס למים ואומר: "זה קקררר!!", אבל מגיע לאט לאט לצד השני... כל חברי הקבוצה בשאגות שמחה: "כל הכבוד, יאללה, תזרוק את הנעליים לצד השני!!". הניסיון הראשון להעביר אותן לא צלח ואחת מהן נשטפת במורד הנחל. כולנו צועקים לו מהצד השני: "הנה היא שם, רוץ ותפוס אותה!!" ב' רץ, תופס את הנעל האבודה ומוצא דרך יצירתית יותר להעביר אותן לצד השני... הפעם זה מצליח.. ושוב שאגות שמחה: "כל הכבוד!!". בינתיים ע' מצוות ההנחייה חוזר ואומר שלא מצא מעבר. האחרונים שעוד קיוו למצוא מעבר יבש (וביניהם אני) משלימים עם המצב ומתארגנים למעבר במים הקפואים. אחד אחד אנחנו עוברים ומפעם לפעם גם משכללים את המעבר. א' מצוות ההנחייה שעבר בינתיים לצד השני, נעמד על רפסודה ליד הגדה השנייה ומסייע לעוברים לצאת מהנחל. כשמישהו מסיים, הוא קושר את הנעליים לחבל וס' זורק אותם למי שעוד נשאר בצד השני. גם ש' שחשש בתחילה מהמעבר, נכנס למים ואומר: "זה דווקא לא נורא כ"כ" ונשאר גם הוא במרכז הנחל על מנת לעזור לחבריו לעבור. אחד אחד, כולנו בצד השני. איזו תחושת הצלחה!!...

דוגמא זו ממחישה את אופן ההתמודדות עם אתגרים פיזיים מוחשיים ובתוך כך עם תחושות של חרדה וחוסר אונים, כאשר החוויה בשטח יוצרת התלכדות סביב פתרון המכשול, מתוך דאגה הדדית וחווית שיתוף שמוביל לתחושת הצלחה ברמה הקבוצתית והאישית.

1.2. הטיפול באמצעות פעילות שטח – רקע תאורטי

מראשיתה של הפסיכואנליזה, הטיפול הפסיכולוגי המסורתי, מסגרת ההתערבות התרחשה בחדר הטיפולים בין ארבעה קירות. בתוך כך במשך כל השנים נעשים ניסיונות לפרוץ גבולות אלו הן בהיבטים הקונקרטיים המוחשיים והן בהיבטים הסימבוליים. מאמרו הקצר של ברמן (2010), מגלם את העיסוק בסוגיית הגבולות בפסיכותרפיה ובפסיכואנליזה ("גבולות או חומות?"), ובו

נוקט עמדה מצליפה מעט וקורא תגר על גבולות הטיפול המסורתי. בתמצית, ברמן (שם) מערער על גבולות הטיפול ומציע בעדינות וברגישות נדיבה להתבונן ולבחון את המשמעות של גבולות אלו ותפקידם במבנה הטיפולי.

הטיפול שמתקיים במרחבי החדר מזמן סדר, שליטה וארגון מסוים הנשען על מרכיבי מבנה וגבולות מוכרים וקבועים- הן בטיפול האישי והן בטיפול הקבוצתי. ההתרחשויות בחדר מתורגמות או מפורשות עבור המטופל או הקבוצה ונשארות בין קירות החדר. לעתים אנו נעזרים בכלים שונים, בביקורי בית ובגורמים חיצוניים, אך ליבת הטיפול נשארת בחדר הטיפולי, כאשר המבנה הוא קבוע ומתאפשרת רמה מסוימת של שליטה בתהליכים האישיים או הקבוצתיים. מרחב השליטה מותנה בסביבה ומסתייע בה כדי להגדיר את הגבולות הכוללים של הטיפול במובן הרחב והשלם.

סוגית גבולות הטיפול בקבוצות נדונות בהזדמנויות שונות ובולט המחקר שערך ביון (1992) בנורספילד ובו עסק בשיקום נפגעי נפש ע"י הפעלת קבוצות תוך שימוש בכלים שונים (אף כי לא בטבע), כאשר ראה שפעילות קבוצתית פיזית (אימון גופני, נגרות ועוד), לצד שמירה והקפדה על המסגרת וחוקי הקהילה שבה שהו, נמצאו כמפאיים. תפיסתו של ביון (שם) הינה אבן דרך ראשונית והכרחית לעוסקים בהנחיית קבוצות, לצורך הבנת הקבוצה והדינמיקה שבה. השימוש הגמיש שעשה בעולם התוכן, שאינו קשור בהכרח לשפה המילולית, מלמדת כי גבולות הטיפול הינם רחבים ומורכבים ותמיד יהיו ממוקדים בפונקציה של המטרה והדרך הטיפולית בקבוצה ופחות סביב אופן השימוש בכלי.

כיום, המושג טיפול או פסיכותרפיה, הורחב לעולמות תוכן ומבנה שונים ומגוונים. כך למשל, הפסיכותרפיה מורכבת מתחומי ההבעה השונים (אמנות, מוסיקה, ביבליותרפיה, פוטו-תרפיה), טיפול באמצעות בע"ח ועוד. הפסיכותרפיה המסורתית לובשת ופושטת צורות שונות ובצורות אלו משתלב גם הטיפול באמצעות פעילות שטח (Wilderness therapy).

מסע השטח ככלי טיפולי מהווה פעילות אתגרית הכוללת מגוון תחומי פעילות המבוצעים בטבע ובהם התמודדות מוחשית ורגשית ולעתים כלול בה גם סיכון. הפעילות מתמקדת ביכולת של המטופל (ולא ובמגבלה שלו) ובהעצמת המסוגלות. בנוסף, הפעילות בטבע מתקיימת בסביבה חדשה ועל כן משוחררת מתחושה של כישלון קודם (דיאלוסק וגבור, 2009).

פעילות שטח טיפולית מאופיינת ומתוארת בספרות בצורות שונות ובתחומי שטח שונים וההגדרות השונות קשורות לאופן ביצוע הפעילות למטרות ולצרכים, כגון, פעילות במדבר, מחנאות טיפולית חינוכית אתגרית (Bennett., Carogne., & Jarczvck, 1998), תכניות אתגריות (Russell, 2003) וטיפול התנהגותי בשטח (Hans, 2000; Williams, 2000).

1.3. פעילות שטח לעוברי חוק

השימוש התרפויטי של הפעילות מתקיים עם מרכיבי אוכלוסייה שונים, אלו עם צרכים מיוחדים, כמו אלכוהוליסטים, הפרעות נפשיות, קורבנות לתקיפה מינית ועוד, אך גם עם אוכלוסייה נורמטיבית.

המחקרים מראים כי פעילות שטח מביאה לתוצאות טיפוליות מרפאות בצורה משמעותית אצל עוברי חוק (Bennett et al, 1998; Hans, 2000; Williams, 2000), וקיימים גם מחקרים אשר מראים ירידה ברצידיביזם של התנהגות עבריינית אצל עוברי חוק אשר לקחו חלק פעיל בצורה משמעותית בפעילות השטח. המחקרים עוסקים בשיפור מוקד שליטה, הגברת התפיסה העצמית ועוד (ראובן ותורגימן, 2014 ; Williams, 2000 ; Hans, 2000).

עוד נמצא כי תכניות טיפול ארוכות ותכניות אשר כללו זמן ממושך יותר בטיפול בשטח יכולות להיות בעלות פוטנציאל גבוה להשפעה על המשתתף בתכנית (ראובן ותורגימן, 2014 ; Russell, & Sibthorp, 2004). כן נמצא כי נשים יכולות להשיג תוצאות טובות יותר מגברים מתכנית טיפול באמצעות השטח (Russell, & Sibthorp, 2004).

בישראל נערכו מספר מחקרים אשר בדקו את תרומת פעילות השטח לשינוי ההתנהגות, אולם מחקרים אלו עסקו בבני נוער הנמצאים בסיכון או עוברי חוק צעירים. ככל הידוע לנו לא נערך בישראל מחקר המצביע על תרומת פעילות השטח לעוברי חוק מבוגרים ומכאן גם הקושי בגיבוש התפיסה הטיפולית של שירות המבחן למבוגרים בהקשר של השימוש בפעילות שטח, לא רק באופן יישומי אלא גם על בסיס מחקר ותיאוריה רלבנטית.

מחקר שנערך בישראל ע"י לב-ויזל (2002), עסק בשאלה של חיזוק היכולת של נערים בסיכון להימנע מהידרדרות בסמים. המחקר כלל 5 ימי פעילות שטח ולאחר מכן 24 פגישות טיפוליות קבוצתיות. תוצאות המחקר מגוונות ורבות וביניהן שיפור משמעותי בתחושת היכולת העצמית, ההערכה והשליטה העצמית בקרב המשתתפים בתכנית ביחס לקבוצת הביקורת.

מחקר נוסף שעסק באוכלוסיית נערים המשתמשים בסמים, ערכה קסלר (2011) בנושא "תרומתם של חיפוש ריגושים ואימפולסיביות להשפעת התערבות באמצעות אתגר, על כמיהה לסמים, מצב רוח וקשרים חברתיים בקרב נוער בסיכון". המחקר בדק את השפעת ההתערבות הטיפולית באמצעות אתגר, על כמיהה לסמים, מצב רוח וקשרים חברתיים בקרב נוער בסיכון, בהתייחס למאפיינים האישיותיים, חיפוש ריגושים, אימפולסיביות והרגלי שימוש בסמים. השתתפו במחקר 97 נערים בגילאי 13-18 המטופלים במסגרות שונות, אשר דיווחו על שימוש בחומרים פסיכו-אקטיביים. ממצאי המחקר הצביעו על השפעתה המיידית של התערבות באמצעות אתגר על בני נוער בסיכון, למרות ההבדלים במאפייני אישיות, אולם השפעת

ההתערבות היתה קצרת טווח. רמות הכמיהה, מצב הרוח ושביעות הרצון מקשרים חברתיים חזרו לרמתם ההתחלתית שבוע לאחר השתתפות בני הנוער בהתערבות.

ההערכה הינה כי ייתכן והתערבות ממושכת יותר (כדוגמת מסע הישרדות למשך מספר ימים), או התערבות המשולבת במערך טיפולי נרחב יותר, תהייה בעלת השפעה ארוכת טווח.

מחקר מקיף שסקר 15 שנות יישום תכנית טיפול באמצעות שטח (ראובן ותורגימן, 2014), פורסם בכנס מקצועי שנערך במכללת הגליל המערבי. מטרת המחקר הייתה להעריך את הטיפול המתרחש בשטח ואת תוצאותיו ולכנס ידע אינטואיטיבי שהצטבר על ידי מטפלים וחניכים בני נוער למודל התערבות. המחקר כלל מספר שיטות מחקריות: קבוצות מיקוד, ראיונות עומק, תצפית וסקר. השתתפו בסקר 230 בני נוער שיצאו למסע שטח מדברי ב- 15 שנים האחרונות.

ממצאי המחקר הובילו למספר מסקנות אך נתמקד ב-3 הרלבנטיות לעבודה ייחודית עם עוברי חוק מבוגרים:

- קיימת הפחתה ברמת העבריינות של המתבגרים בתקופה שלאחר המסע, אולם יש לקחת בחשבון את מכלול החוויות שעברו המתבגרים בפרק הזמן שנמדד.
- ככל שעובר זמן רב יותר מהיציאה למסע האחרון, המטופלים אימצו גישה יותר אופטימית לחיים ושיפרו את הדימוי העצמי שלהם, את הביטחון העצמי ואת היכולות הלימודיות שלהם.
- קיימת משמעות רבה ומרכזית לזמן שהייה בשטח ולאיינטנסיביות היציאות על התוצאות הטיפוליות.

סקירה ספרות מקיפה נערכה ע"י בן סימון וכאהן-סטרבצינסקי (2013) בנוגע להתערבות באמצעות שטח ואתגר אצל בני נוער וסיכון. הסקירה מסכמת 8 מרכיבים המצביעים על תרומת ההתערבות באמצעות שטח ואתגר אצל המשתתפים: שיפור ההערכה העצמית, שיפור מיומנויות חברתיות, שינוי חיובי בהתנהגות, הפחתת התנהגויות סיכון, שיפור בתחושת רווחה אישית, שיפור מצב הרוח, פיתוח מיומנויות חדשות וכישורי חיים וחווית הצלחה וסיפוק.

היבט נוסף של פעילות שטח עם עוברי חוק, קשור למסגרת שבה מתקיים הטיפול- לקבוצה הטיפולית. התהליך התרפויטי בשטח מתקיים בד"כ בקבוצות (בן סימון וכאהן-סטרבצינסקי, 2013) והכללים בו דומים ומקבילים לכללים המקובלים בתחום הטיפול הקבוצתי המסורתי, תוך שמירה על אפקט הקבוצתיות והשימוש בקבוצה כמנוף לשינוי וריפוי אישי. החלק השונה בפעילות שטח קשור בעיקר למקום, למסגרת, לתוכן ולרכיבי המבנה (setting) המתלווים לפעילות כה ייחודית (Williams, 2000). היציאה מהחדר הטיפולי אל השטח, מכניסה משמעות חדשה לטיפול וחשוב להכיר בה. מטרת הקבוצה הטיפולית כ"מטרות על" אינן משתנות ופעילות השטח אמורה לקדם ולהאיר היבטים נוספים ואלטרנטיבות אחרות להשגת יעדי המטופל.

החלק הבא יסכם מאפיינים ייחודיים של פעילות שטח, בהתייחס לאופי הפעילות ומשמעותה, לשינויים התהליכיים בקבוצה, ביחסים בתוכה ובהיבטים של עוברי חוק.

1.4. המאפיינים הייחודיים של פעילות השטח

היבטים של שליטה בתנאי אי וודאות - פעמים רבות העבירה הפלילית הינה ביטוי של נסיון לשליטה והתמודדות עם מצבי כאוס וחוסר אונים. במסגרת פעילות זו המשתתף פועל בתנאי אי וודאות, במידה מווסתת של לחץ פיזי ונפשי ועליו להתמודד עם כך שהאתגר הניצב מולו קשור גם לחרדות וחששות בדרך להשגת חוויות חיוביות. המשתתף מתמודד עם איתני הטבע, השינויים, הסמלים שהטבע מספק ומתנתק מהציוויליזציה.

ההשפעה הגופנית – בפעילות השטח המשתתף מתמודד עם סוגיות גופניות שונות הקשורות במאמץ, בהרגלי שתייה, אכילה ושינה, בהגבלת עישון, כמויות האוכל, התמודדות עם חום, קור וכו'. המשתתף מבצע פעולות אלו בשגרת היומיום, לרוב ללא הגבלה, תוך שליטה עצמית במילוי צרכים אלו ובמסע השטח נדרש להתבונן בפעילויות אלו ולהתמודד עמן באופן שאינו מורגל לו.

אמון בעצמי והערכה עצמית - לפעילות האתגרית השפעה על עוברי חוק באופן שבו מתאפשרת תחושה של אוטונומיה פנימית, הערכה עצמית ותחושת מסוגלות להגשים אפשרויות שונות של העצמי, יחד עם אחריות בינאישית כלפי אחרים בקבוצה. הפעילות האתגרית בשטח "מוציאה" יכולות שלא יכלו לבוא לידי ביטוי בחדר הטיפולי ותורמת לצמיחה האישית, להערכה עצמית מוגברת ולאמונה ביכולת להתגבר על מכשולים (דיאלוסק וגבור, 2009), לרבות אלו שהובילו להסתבכותו עם החוק וכך לערוך שינוי חיובי בהתנהלותו.

התבוננות מחודשת על דפוסי התמודדות - היציאה מהשגרה מאפשרת זווית חדשה של התבוננות, חוויה חדשה וגיוס אחר של משאבים הטמונים אצל כל משתתף. הקושי הפיזי, הנפשי והרגשי, הופך לאתגר ומעודד את הרצון להתמודד, ללמוד ממנו ולתרגם זאת להזדמנות ללמידה ולשינוי. האתגר קשור, בין היתר, להתמודדות עם כל תחום שאיננו ברפרטואר ההתנהגות השגור והידוע (דיאלוסק וגבור, 2009).

תפיסת המסוגלות העצמית - תפיסת המסוגלות העצמית מתגבשת בשטח משלושה מקורות שונים: 1. הישגים והצלחות בהתנסויות שנחו. 2. למידה דרך תצפית בחברי הקבוצה- התצפית המשפיעה על האמונה ביכולת לבצע את אותה המטלה. 3. שכנוע במסוגלות, בין החברים (דיאלוסק וגבור, 2009). שינוי בתפיסת ההצלחה והמסוגלות מהווה מרכיב חשוב ומרכזי במניעת רצידיביזם (ראובן ותורג'מן, 2014).

יחסי מטפל מטופל – במסע השטח נוצרת מערכת יחסי כוחות בין המנחים למטופלים שהיא שונה וייחודית מזו המתנהלת בחדר הטיפול. ההתמודדות עם סוגיה זו היא הן של המטפל והן של המטופל בהיבטים של מרחק או קירבה, אישי ומקצועי ועוד.

התמודדות מול סמכות וגבולות – היציאה מחדר הטיפולים מעמידה את המטופלים והמטפלים במסגרת התייחסות חדשה, כאשר תפקיד מנחה הקבוצה משתנה לפרקים במסע, מתפקיד של דמות סמכות טיפולית כקצין מבחן, לתפקיד של משתתף שאף הוא עצמו מתמודד עם המסע (ראובן ותורג'מן, 2014). מצב זה יוצר מערך כוחות מחודש המצריך התייחסות מיוחדת לגבולות הקשר ולתפקיד הטיפולי של המנחה, במיוחד אצל עוברי חוק, אשר סוגית הסמכות בטיפול בהם הינה אחד המרכיבים החשובים בקשר המקצועי.

התמודדות עם חשיפה – בתנאי השטח מערך ההגנות של המטפל והמטופל מתרופפים, דבר אשר יכול להוביל לחשיפה מרובה של דפוסי התנהגות עברייניים והתמודדות של המשתתפים במסע. חשיפת ההגנות של המטפל יכולה להביא לשינוי בקשר הטיפולי, כמו גם חשיפה של הגנות המטופל. החשיפה כשלעצמה, שברובה היא בלתי נשלטת, מהווה חומר עבודה בטיפול הקבוצתי.

יחסים בין אישיים – במהלך המסע מתרחש מגע אנושי, ישיר ובלתי אמצעי, בין מנחי הקבוצה לחברי הקבוצה עוברי החוק ובין החברים לבין עצמם. יחסים אלו נרקמים כפועל יוצא של המצב הקיומי בו נמצאים משתתפי המסע ועל רקע התלות הייחודית של האחד בשני בתנאים אלו.

מסע השטח כזרז של תהליכים – חוויית המסע הינה עוצמתית ויכולה לחזק ולזרז תהליכים המתרחשים במסגרת הקבוצתית. באותה המידה, זירוז של תהליכים בלתי מבוקר יכול להביא לפגיעה בתהליך הקבוצתי ולרגרסיה קבוצתית ואישית.

לסיכום, המסע הקבוצתי בשטח (במדבר, או בכל אזור גאוגרפי אחר, על כל גווני הפעילות השונים), מזמין את עובר החוק להכיר בגבולות טיפול חדשים, מאפשר הזדמנות לחשיפה לדרכי טיפול שיכולות להעשיר את הטיפול בחדר ולהוסיף מגוון של רגשות, מחשבות, דפוסים, עמדות ועוד. המסע האתגרי והמאמץ הנלווה אליו, מאפשרים למשתתף עובר החוק, להיחשף לחוויה קיומית קמאית, שבה ההגנות מתרופפות והראש והרגש נאלצים לשלב ידיים כדי להתמודד עם האתגר הפיזי, הרגשי והנפשי. בסיטואציות אלו, המפגש עם ההתנהגות הפלילית והמשמעות שלה, מאפשרים, הן למטופל והן למטפל, מגע עמוק ורגיש עם ההתנהגות הפלילית ובכך להפחית את מידת הסיכון (ראובן ותורג'מן, 2014). הפעילות בטבע מזמינה לגירויים חדשים ורגישים ולמגע עם מקומות שבחיי היומיום מוסתרים ומוגנים היטב ובחדר הטיפולי המובנה פעמים רבות מודחקים.

לפעילות שטח עבור עוברי חוק יש ערך רב וייחודי. המחקרים שנערכו בהקשר של אוכלוסיית בני הנוער מלמדים על המשמעות העמוקה של היציאה לשטח והערך המוסף שהמסע מאפשר. ניתן לסכם ולומר כי היציאה לפעילות שטח של עוברי חוק הינה בעלת ערך ב-3 מישורים מרכזיים:

- **התמודדות אתגרית בשטח** - יציאת עובר החוק למבנה טיפולי שונה, אינטנסיבי, בעל משמעות ועם אפיונים ייחודיים, שהדגש בו על הצלחה ומסוגלות.
- **הקבוצה הטיפולית** - התמודדות עובר החוק עם מבנה קבוצתי חדש, שכולל דינמיקה מתמשכת ובתוכה גם הקשרים ומאמצים פיסיים שדורשים גיוס של כוחות חדשים ולא מוכרים, והעשרה של דרכי התמודדות קבוצתיים עם תהליכים אלו. פעילות השטח עבור עובר החוק יוצרת תקווה חדשה בקבוצה, אשר העוצמה והמקור הייחודי שלה הופך להיות שונה ואחר מכפי שהיה ובעל כח מרפא בצורה משמעותית.
- **העבירה הפלילית** - התמודדות עם העבירה וההתנהגות הפלילית באמצעות ובסיוע תהליכים התנהגותיים ורגשיים שמאפשרים מצד אחד ביטוי של כח, התגברות על מכשולים, הצלחה ומסוגלות, ומצד שני, הכלה וקבלת הלקות (ההתנהגות הפלילית), תוך כדי הכרה ולקיחת אחריות הן למעשה עצמו והן לתיקון שכרוך בו.

2. תכנית פעילות שטח בשירות המבחן למבוגרים - מבנה כללי

שירות המבחן למבוגרים, מפעיל תכנית לפעילות שטח אתגרית וחוויתית בשיתוף גורם מקצועי המתמחה בהפעלת תכניות שטח, זאת בהתקשרות מכרזית. הגורם שזכה במכרז נדרש לידע, נסיון, יכולות מוכחות, אוכלוסיה מקצועית מתאימה, רקע בעבודה עם עוברי חוק, יכולות ארגוניות ולוגיסטיטיות, ועוד.

הפעלת פעילות אתגרית וחוויתית לעוברי חוק מפגישה ומעמתת את המשתתפים עם התמודדות במצבי לחץ, באתגר פיזי ורגשי, ביחסים דינמיים משתנים בקבוצה ובעשיה מגוונת. הפעילות בשטח, מתקיימת בליווי והנחיה טיפולית, מקנה מיומנויות רגשיות והתנהגותיות ותורמת להגברת היכולת של עובר החוק להתמודד עם מצבים של פחד, כעס, אובדן שליטה ועוד.

הצוות המקצועי והארגוני המלווה את התכנית כולל:

שירות המבחן למבוגרים - ברמה הארצית, הצוות כולל את מנהל תחום ארצי וכן ועדת היגוי ארצית שמורכבת ממובילי התחום במחוזות. ועדת היגוי זו מפעילה את התכנית, מתכננת, מלווה ומפקחת על אופן ביצוע התכנית. ברמה המחוזית, הצוות כולל מוביל תחום במחוז ומנחי קבוצות טיפוליות היוצאים לשטח.

הגורם המפעיל של התכנית - מרכז תכנית, מנהל מסע, מדריכים מקצועיים, חובשים, אנשי לוגיסטיקה ועוד.

בחלק זה נביא רקע כללי לביצוע התכנית ופירוט מורחב יובא בהמשך.

2.1. מטרת התכנית

ברמת הפרט, המטופל- הכרות וזיהוי של דפוסי התנהגות עוברת החוק, הגברת היכולת לשלוט על גבולות ההתנהגות, המרת התנהגויות שליליות בחיוביות, תוך שליטה גבוהה יותר בדחפים, זאת באמצעות התערבות המשלבת גבולות וסמכות לצד מאמץ ואתגר בפעילות שטח.

ברמת הכלל, הקבוצה- עבודה על הקשר ומערכת היחסים בקבוצה, לצורך שיפור היכולת להיעזר האחד בשני דרך ההשתקפות ההדדית והיכולת להשתמש בכוחות המרפאים של הקבוצה.

ברמת השירות- הפעלת מערך טיפולי שיאפשר למטופלים ולמטופלים מגוון התערבויות מותאמות לצרכים וליכולות של המטופלים עוברי החוק, שיקדמו ויסייעו להפסקת העבריינות ולשינוי של דפוסי ההתנהגות העבריינית.

2.2. הנחיית הקבוצה

מנחי הקבוצה הינם קציני מבחן למבוגרים המנחים את הקבוצה הטיפולית כבשגרה. המנחים נמצאים במסגרת מקצועית מלווה, בהדרכה קבוצתית או אישית, בפורום מחוזי ומשתתפים בימי העשרה שמתקיימים מעת לעת. המנחים מלווים באופן צמוד על ידי מובילי התחום במחוז והם עצמם מונחים ע"י מנהל התחום הארצי.

2.3. אוכלוסיית היעד

עוברי חוק מבוגרים אשר הופנו לשירות המבחן למבוגרים ע"י גורמי אכיפת החוק בגין עבירות פליליות שונות ובהן, עבירות של אלימות, עבירות מין, אלימות כלפי בנות זוג, מירמה ורכוש, צעירים עוברי חוק ועוד. מדובר באוכלוסייה של בגירים מעל גיל 18.

2.4. מבנה התכנית

2.4.1. התכנית פועלת כחלק מטיפול קבוצתי שניתן לאוכלוסיות היעד במחוזות ובנפות השונות. כל יציאה לשטח מהווה חלק מהתכנית הטיפולית של המנחים, נבנה לה רציונל, הקשר ותכנית הכוללת תכנים המאפשרים עיבוד עם החזרה לחדר הטיפול.

2.4.2. הליווי המקצועי בשטח ניתן ע"י הגורם המפעיל, אשר בשיתוף פעולה עם קציני המבחן המנחים, בונים את התכנית הספציפית לכל יציאה לשטח אשר תתרום לשינוי התנהגות ושינוי רגשי אצל עובר החוק.

2.4.3. בשטח עצמו מתבצעת חלוקת תפקידים בין הגורם המפעיל וקציני המבחן המנחים, אך באופן כללי, האחריות הטיפולית הינה על קציני המבחן שמכירים היטב את המטופלים. האחריות על הפעילות בשטח, התאמת המאמץ, שימוש בשטח ככלי טיפולי ורכיבים אחרים של השטח תחת אחריות של הגורם המפעיל.

2.4.4. ימי פעילות השטח מתבצעים באופנים שונים ובהתאם לתכנית שנבנתה מראש. אנו מעודדים לינת בשטח כחלק משמעותי מהתכנית מתוך הבנה כי הלילה מזמן אתגרים ייחודיים ופעילות מתמשכת יעילה יותר בהשגת היעדים הטיפוליים.

2.4.5. הפעילות כוללת אפשרויות של מסע במדבר ובהר, סדנאות חבלים, פעילות ימית, טיפוס וגלישה על חבלים, ניווט וכו'. כל פעילות כזו מתואמת בין קציני המבחן מנחי הקבוצות לגורם המפעיל המומחה בפעילות שטח.

2.4.6. כל יציאה לפעילות כוללת תהליך של הכנת הקבוצה והמשתתפים, כולל דיון ומסירת אינפורמציה בנוגע למסלול, קשיים צפויים, הסעה, אמצעי בטחון ועוד. עם החזרה לחדר הטיפול מתבצע עיבוד מילולי ורגשי של הפעילות בשטח.

2.5. הערכת התערבות

כיום אין כלי להערכת ההתערבות. עם בניית הכלי לבדיקת התוצאות, כל משותף בתכנית וכל קבוצה ייטלו חלק בהליך של בדיקת תוצאות.

2.6. תיעוד

לתיעוד פעילות השטח קיימים שני היבטים שונים :

2.6.1. משוב כתוב- סיכום מובנה של מנחי הקבוצה (נספח 5), אשר נדרש לשם למידה, בדיקת השגת היעדים והמטרות, הסקת מסקנות ושכלול היכולת המקצועית של מנחי הקבוצה.

2.6.2. צילום- צילום המסע נעשה ע"י סרטי וידיאו ולעתים גם תמונות. הצילום מאפשר עיבוד של חלקים מהמסע ברמה האישית והקבוצתית בחדר הטיפולי. סרטי הצילום משמשים כמראה בעלת ערך טיפולי רב. סרטי הצילום מחיים את החוויה שהמטופל עבר, מאפשרים שחזור, עיבוד ומגע אוטנטי עם החוויה עצמה. מספר דגשים חשובים הקשורים לצילום :

2.6.2.1. הצילום מתבצע למטרות לימודיות מקצועיות בלבד. חל איסור מוחלט לעשות שימוש בצילום למטרות אחרות או להעבירו ברשתות חברתיות לצרכים אישיים.

2.6.2.2. היה ויש צורך בשימוש בסרטים ובתמונות לצרכי למידה בכנס, השתלמות, מפגש מקצועי וכיו"ב, יעשה הדבר בצורה מקצועית, ללא חשיפת המטופלים ובאישור מוביל התחום הארצי.

2.6.2.3. יצוין כי הצילום אינו מהווה חלק מתנאי המכרז שבו נדרש הגורם המפעיל.

2.7. אירועים חריגים

הניסיון מלמד כי בשטח מתרחשים אין ספור של אירועים חריגים. רובם הגדול בעלי משמעות טיפולית שניתן לעבוד איתם בשטח, ללמוד מהם ולהסיק מסקנות. אך קיימים גם אירועים חריגים של אי עמידה בגבולות הפעילות, התנהגויות אלימות, תאונות ועוד. האירועים החריגים באשר הם נלמדים ונחקרים לעומק ומוסקות מסקנות מתאימות.

3. עקרונות להוצאת קבוצות לשטח

עקרונות היציאה לשטח בשירות המבחן למבוגרים מבוססים על מספר כללים בסיסיים שנקבעו ממידיע וניסיון קודם ועל סמך תנאי המכרז לשנת 2015. העקרונות מהווים את המצע והמסגרת להפעלת פעילות השטח בשירות (בהמשך החוברת נרחיב אודות עקרונות אלה). להלן עקרונות היציאה לשטח:

3.1. שמירת הרצף הטיפולי והמבנה הקבוצתי

היציאות לשטח תהיינה מותאמות לרצף הטיפולי ובהתאם לתכנית מותווית:

- 3.1.1. לכל תכנית פעילות יבנה רציונאל מקצועי שיכלול את מטרת היציאה לשטח ותפקידה בהשגת המטרות הטיפוליות, כולל תרומת הפעילות לסוגית העבריות ומניעתה.
- 3.1.2. תכנית היציאה תבנה בהתאם לרצף הטיפולי תוך התייחסות לאוכלוסיית המטופלים, מבנה הקבוצה, מספר ימי יציאה מתוכנן כולל לוי"ז, עיתוי היציאה לשטח, מספר המטופלים בקבוצה, היבטים של חזרה לחדר הטיפולי ועוד.
- 3.1.3. יגובשו מטרות אישיות וקבוצתיות מותאמות לשלב ההתפתחותי של היחיד והקבוצה הטיפולית (הרחבה בסעיף 5.2).

3.2. תהליך ההכנה

- תהליך ההכנה מורכב וכרוך במספר עקרונות המחייבים את קציני המבחן מנחי הקבוצות והמדריכים מטעם הגורם המפעיל (פירוט מורחב בפרקים 5+6):
- 3.2.1. כל יציאה לשטח כרוכה במפגשי הכנה של מנהל המסע או מי מטעמו (נציג הגורם המפעיל), היוצא לפעילות המתוכננת עם משתתפי המסע וקציני המבחן המלווים (בהתאם לפירוט בפרק 5).
 - 3.2.2. כחלק מתהליך ההכנה יש למלא את טפסי ההכנה בכל שלביהם ובשלמותם, למלא טפסי בריאות (באחריות הגורם המפעיל) ועדכון של שמות היוצאים למסע סמוך ליציאה עצמה.
 - 3.2.3. קציני המבחן מנחי הקבוצה ייפגשו עם המדריכים מטעם הגורם המפעיל 4 שבועות לפני מועד היציאה לפעילות ויתאמו ביניהם את הרכיבים השונים הכרוכים ביציאה לשטח.
 - 3.2.4. המדריכים מטעם הגורם המפעיל ייפגשו עם משתתפי הקבוצה הטיפולית וקציני המבחן המלווים לפחות שבועיים לפני היציאה לפעילות, על מנת להתכונן ולסכם כללים לקראת היציאה לשטח.

3.3. תדירות היציאה לשטח ברמת הקבוצה הטיפולית והמטופל היחיד

כל יציאה לשטח כרוכה בתכנית יציאה של ימים ותדירות:

- 3.3.1. תכנית יציאה לשטח עבור כל קבוצה תכלול מינימום 3 ימים בודדים במהלך שנת עבודה, ולחילופין, 3 ימים שיכללו יומיים כולל לינה ויום בודד.
- 3.3.2. מרווח המסעות של ימים בודדים או יומיים ויום, לא יעלו על חודשיים בין מסע למסע.

3.3.3. תכניות יציאה לשטח ממושכות יותר ייקחו בחשבון גם את מרווח הזמן בין מסע למסע, תוך שמירה על הרצף והתהליך הטיפולי.

3.3.4. מתוך התפיסה של חשיבות הרצף והתהליך הטיפולי, כל מטופל יצא לפחות ל- 3 מסעות בשנה.

3.4. ליווי והדרכת המנחים

מנחי קבוצות היוצאים עם הקבוצות לפעילות שטח ישתתפו במפגשים מקצועיים: פרקטיקום מחוזי, פורום מנחי שטח מחוזי וימי העשרה ארציים.

3.5. היוצאים לשטח- מטופלים, מנחי הקבוצה ומדריכים מטעם הגורם המפעיל

בכל יציאה לשטח שותפים 3 גורמים- מנחי הקבוצה הטיפולית (קציני מבחן), מטופלים משירות המבחן ומדריכים מטעם הגורם המפעיל. היבט זה כולל מספר עקרונות:

3.5.1. שירות המבחן למבוגרים- מנחי הקבוצה ומטופלים:

3.5.1.1. יציאת קבוצה לפעילות שטח הינה למכסה של עד 10 מטופלים ו-3 אנשים עובדי

שירות המבחן ובתוכם מנחי הקבוצה. מעבר למכסה זו יש לתגבר את מספר אנשי הצוות מטעם הגורם המפעיל בהתאם לתנאי המכרז.

3.5.1.2. יציאת קבוצה לפעילות שטח תתאפשר במינימום של 5 מטופלים. יש לקחת בחשבון תנאי זה בהערכות מוקדמת של קבוצות טיפוליות.

3.5.1.3. קיימת חשיבות רבה ליציאת מנחי הקבוצה הטיפולית עם הקבוצה לפעילות שטח.

3.5.1.4. במידה והקבוצה מונחית ע"י מנחה יחיד, לכל יציאה לשטח יצאו לפחות שני אנשים שהינם עובדי שירות המבחן כשאחד מהם מנחה הקבוצה הקבוע.

3.5.2. הגורם המפעיל:

3.5.2.1. לפעילות שטח עם קבוצה של עד 10 מטופלים- לכל יציאה לפעילות יצטרפו לפחות ארבעה אנשי צוות מטעם הגורם המפעיל, הכוללים: מנהל מסע, מדריך לפעילות שטח, חובש (עם תיק עזרה ראשונה מלא ואלונקה ניידת) ואיש צוות נוסף.

3.5.2.2. ביציאה לשטח מעל 10 מטופלים- הצוות יכלול לפחות 6 אנשי צוות ובכללם: מנהל מסע, מדריך לפעילות שטח, חובש (עם תיק עזרה ראשונה מלא ואלונקה ניידת) ו-3 אנשי צוות.

3.5.2.3. בעת יציאת קבוצות נשים לפעילות שטח קיימת חשיבות לנוכחות אשה כחלק מצוות הגורם המפעיל היוצא לפעילות.

3.6. הסעה אל מקום פעילות השטח והחזרה

3.6.1. על הגורם המפעיל לדאוג לסידורי הסעה של המטופלים וצוות שירות המבחן מנקודות איסוף שהוגדרו מראש וכן פיזור בנקודות שנקבעו.

3.6.2. רכב מלווה מטעם הגורם המפעיל מחוייב בכל כל יציאה לפעילות שטח ויישאר צמוד לקבוצה במהלך כל הפעילות (סוג הרכב יותאם לסוג הפעילות- בשטח מדברי או הררי, יהיה בד"כ גיפ מלווה וכיו"ב).

4. ניהול תחום פעילות שטח במחוז

4.1. הגדרת תפקיד מוביל התחום במחוז

בכל מחוז יפעל מוביל תחום שיהיה אמון על תפעול תחום פעילות השטח במחוז. הוצאת קבוצה לשטח כרוכה בחששות, דילמות וצורך בהתארגנות. על כן יש חשיבות בליווי והחזקה שוטפת ע"י מוביל התחום במחוז, אשר יהווה דמות מקצועית, מארגנת, אחראית, תומכת ומלווה.

פירוט מטלות מוביל התחום במחוז :

- 4.1.1. במסגרת ניהול הנושא, מוביל התחום במחוז ישקוד על גיוס קציני מבחן מנחים בהתאם לצורך וליווי שוטף של מנחים אלו.
- 4.1.2. ליווי מנחי הקבוצות היוצאות לשטח כולל קשר רצוף לפני הפעילות, במהלכה ותמיכה מקצועית לאחר מכן.
- 4.1.3. במידת הצורך מוביל התחום במחוז יגייס עובדים מתאימים שאינם קציני מבחן לצורך גיבוי מנחה יחיד ליציאה לשטח ובהתאם לצורך.
- 4.1.4. מוביל התחום במחוז יהיה חבר ועדת ההיגוי הארצית לפעילות שטח.
- 4.1.5. בכל מחוז יפעל פורום מחוזי בהנחייה וליווי של מוביל התחום במחוז.
- 4.1.6. פורום זה יכלול מנחי קבוצות המתוכננים לצאת לפעילות שטח עם קבוצתם בשנת העבודה הנתונה, ומטרתו דיון בדילמות הקשורות להיבטים הייחודיים לפעילות השטח. הפורום ייפגש בין 5-7 מפגשים מובנים ומתוכננים בשנה (הרחבה בסעיף 4.3).
- 4.1.7. מוביל התחום במחוז יהווה איש קשר בין המחוז להנהלת השירות וגורם מתווך בין מנחי הקבוצות לגורם המפעיל.
- 4.1.8. ניהול תיק פעילות שטח במחוז (פרוט בסעיף 4.2).

4.2. תיק פעילות שטח מחוזי

בכל מחוז ינוהל תיק פעילות שטח ע"י מוביל התחום במחוז, לצורך ליווי, פיקוח ומעקב אחר יציאת הקבוצות במחוז לפעילות שטח.

מה יכלול התיק :

- 4.2.1. ריכוז חומר תאורטי בתחום.
- 4.2.2. טבלה של מועדי היציאות לשטח המתוכננים לשנת העבודה, ברמה הארצית.
- 4.2.3. טפסים לצורך הוצאת קבוצה לשטח :
 - 4.2.3.1. מוביל התחום במחוז ידאג לניהול כל הטפסים הכרוכים ביציאת קבוצה לשטח וארגונם בתיק פעילות שטח מחוזי.
 - 4.2.3.2. הטפסים כוללים :
 - טופס הזמנת פעילות שטח.

- טופס אישור הזמנה.
- טופס הכנה לקראת פעילות שטח.
- טופס דיווח על יציאה לפעילות שטח.
- טפסי הצהרת בריאות (באחריות הגורם המפעיל).
- טופס סיכום פעילות ותיעוד מסע.
- נהלים והוראות בטיחות לפעילות לילה בקבוצת שטח.

4.2.4 פרוטוקולים- תיק פעילות שטח יכלול פרוטוקולים:

- 4.2.4.1 מפגשי ועדת היגוי ארצית.
- 4.2.4.2 מפגשי הפורום.
- 4.2.5 תיק שטח יכלול שאלוני מחקר כשילווח בתהליך של בדיקת תוצאות.

4.3 פורום מחוזי

בכל מחוז יפעל פורום של מנחי פעילות שטח, המונחה על ידי מוביל התחום במחוז. משתתפים בו מנחי הקבוצות היוצאות לשטח ומנחי הקבוצות המתכוננים לקראת יציאה.

מטרת הפורום להוות מסגרת קבוצתית מלווה בהבניית אופן שילוב פעילות השטח בקבוצה הטיפולית ועיבוד דילמות לקראת היציאה לשטח ועם החזרה לחדר. כאמור, פעילות השטח מעוררת רגשות שונים, מחשבות וסוגיות רבות, בנושאים שונים, מקצועיים, ערכיים ואישיים. מורכבות זו אמורה להתדיין בפורום זה שייחודיותו בהומוגניות שבו, כאשר כל המשתתפים עוסקים בפעילות השטח. הפורום אינו עוסק בתהליך הקבוצתי או בתהליך ההנחה, אלא אם המנחים מזהים זאת כחלק מהדילמות והסוגיות שצוינו. דיון, ליבון ועיבוד של תהליכי הנחייה ותהליכים קבוצתיים ו/או פרטניים, מקומם לעלות בקבוצת ההדרכה, בפרקטיקום. מכאן שההבדל המרכזי בין פורום זה לבין קבוצת ההדרכה בפרקטיקום, נעוץ במוקד הדילמה. בקבוצת ההדרכה הדגש הינו על הטיפול ביחיד ובקבוצה, ואילו בפורום המחוזי, הדגש הינו במבנה הפעילות, דיון סביב הנהלים, סוגיות ארגוניות ובממשקי העבודה עם הגורם המפעיל. כמו כן, הפורום המקצועי בהיותו הומוגני מבחינת תכני השטח והקבוצה, מאפשר התחלקות, וונטילציה וסיוע ענייני בפתרון בעיות ודילמות הממוקדות בכל הקשור ליציאה לשטח. בכל מקרה שתי המסגרות המלוות, הן פורום מנחי השטח והן קבוצת ההדרכה, מתפקידן לתת מענה מקצועי למנחי פעילות השטח ולסייע בליווי המורכב המתקיים בשטח ועם החזרה לחדר הטיפול.

קיימת חשיבות לשמירת קשר רציף ועקבי בין מוביל התחום במחוז שמנחה את הפורום לבין מנחי הפרקטיקום. יצוין כי בפרקטיקום הקבוצתי משתלבים מנחים שונים בדרך כלל, מקבוצות הטרוגניות, בעוד שכאמור, בפורום השטח, משתתפים רק מנחי השטח.

במקום שיש פער תפיסתי או קונפליקט (שיש לו ביטוי התנהגותי ומציאותי) בין מנחי הפרקטיקום ובין מנחי הפורום, יש צורך להיעזר במנהל התחום בהנהלת השירות, שמתווה את הקווים הכלליים לפעילות השטח ולטיפול הקבוצתי בכלל.

5. הכנת מנחי הקבוצה

על מנת שניתן יהיה להפיק את מרב התועלת הטיפולית מפעילות שטח, קיימת חשיבות להכנת מנחי הקבוצה בכל האמור בארגון היציאה ושילוב פעילות השטח בחדר הטיפול. ארגון היציאה כולל את גיוס המשתתפים לפעילות, מיקוד מטרות אישיות וקבוצתיות לפעילות, לוגיסטיקה מול הגוף המבצע, הגדרת תפקידים ותחומי האחריות.

5.1. מה נדרש ממנחי הקבוצה

- 5.1.1. ניהול תיק מנחה (כולל טפסי הצהרת בריאות המשתתפים).
- 5.1.2. כל מנחה קבוצת שטח, נדרש להשתתף בפורום מנחים, המתקיימים במחוז.
- 5.1.3. במסגרת ההכנה לקראת יציאה לשטח חשוב שהמנחים יביאו דילמות וסוגיות למרחבי ההדרכה, הפורום והליווי העומדים לרשותם על מנת לדון במטרות היציאה, בקשיים הצפויים, ברצף הטיפולי ובשכלול תהליכי ההנחה.
- 5.1.4. בניית מטרות אישיות וקבוצתיות (ראה הרחבה בסעיף 5.2).
- 5.1.5. לאחר גיבוש מטרות היציאה והאמצעים הדרושים להשגתן, מנחי הקבוצה ימלאו טופס הזמנת פעילות (נספח 1), תוך כדי התייעצות עם נציגי הגורם המפעיל, יעבירו לאישור מוביל התחום במחוז ולאחר מכן לנציג הגוף המפעיל. עם קבלת התוכנית המוצעת, יקבעו מועדי פגישה של נציג הגוף המפעיל עם המנחים ואח"כ עם הקבוצה.

5.2. בניית מטרות אישיות וקבוצתיות

המטרות עוסקות בתפקידה של הקבוצה, ביכולת ובכיוון שאליו היא מבקשת להתפתח עבור "השלם" ועבור היחיד. על המטרה לתת את המסגרת לקבוצה וליחיד ולהוות בסיס יישומי לקראת שינוי. (ניתן לקרוא אודות הבניית מטרות הקבוצה בחוברת השירות "מעגלי טיפול לאור החוק – הטיפול הקבוצתי בשרות המבחן למבוגרים").

5.2.1. ניסוח מטרות טיפוליות קבוצתיות

- בעת עריכת ניסוח המטרות הטיפוליות יש לקחת בחשבון מספר מרכיבים בסיסיים:
- 5.2.1.1. אבחון השלב ההתפתחותי של הקבוצה לפני היציאה – האם הקבוצה נמצאת בשלב של התארגנות, שינויים, אינטימיות, לקראת פרידות. האם מערכת היחסים התייצבה ועוד.
 - 5.2.1.2. בחירת תמות משותפות לקבוצה – תמות בהן עוסקת הקבוצה "כשלם", זיהוי תמות שיכולות לקדם את התהליכים הקבוצתיים. למשל, תהליכים של היכרות עם מטופלים חדשים, תהליכים של התגברות והתמודדות עם משברים, תהליכים של פרידה ממטופלים או מנחים, התמודדות עם גבולות, סמכות, עזרה הדדית ועוד.

5.2.1.3. יש חשיבות לבחירת מטרות יישומיות הניתנות למדידה ומוגדרות למשתתפים (כגון, סוגיות של עבודת צוות- סיוע כל המשתתפים בהכנת הארוחה, בניקוי השטח, עמידה בגבולות – שמירה על כללי המסע, על מגבלות ההתנהלות, זמני העישון ועוד).

5.2.1.4. חשוב שהמשתתפים יהיו שותפים להבניית המטרות הקבוצתיות לקראת היציאה לשטח ועיבודן לאחר מכן.

5.2.2. ניסוח מטרות טיפוליות אישיות

5.2.2.1. המשגה והגדרה של צורך או קושי אישי, כגון, אובדן שליטה והתנהגות אלימה במצבי כעס.

5.2.2.2. ניסוח אופרטיבי (מדיד) כך שיהיה מנוגד לקושי או לבעיה. דוגמא: הקושי הוא שליטה עצמית מצומצמת במצבי לחץ. ההנגדה: הרחבת השליטה העצמית במצבי לחץ.

5.2.2.3. ניסוח בכיוון מסוים (הגברה, צמצום ועוד).

5.2.2.4. חשיבות המטרה, בהיותה ישימה, הגיונית, רגישה ובהירה, אך חשובה גם גמישות ויכולת לשנות מטרות משנה בתוכה.

5.2.2.5. בהתאם למטרות תבנה תכנית פעילות השטח.

6. הכנת הקבוצה

משתתפי קבוצות השטח ישתלבו בטיפול קבוצתי ייחודי זה לאחר שקיבלו על עצמם להשתתף בפעילות עצמה לאורך כל התקופה. מועדי היציאה ימסרו מראש למשתתפים עם הצטרפותם לקבוצה על מנת לאפשר היערכותם מבעוד מועד.

להלן משימות ייחודיות בהכנת הקבוצה:

- 6.1. יוגדרו מטרות קבוצתיות ומטרות אישיות של כל משתתף לפעילות הספציפית, כך שיהיו מחוברות למטרה הטיפולית הכללית לשמה הועמד עובר החוק בצו מבחן/ פיקוח מעצר.
- 6.2. תכני ההכנה יכללו גם סוגיות סביב מערכת היחסים בקבוצה, המשימה הטיפולית, חיבור לעולם התוכן של עוברי החוק, קשיים גופניים ורגשיים שיכולים לעלות ועוד.
- 6.3. מנחי הקבוצה יבדקו האם עולים צרכים מיוחדים של כל היוצאים לפעילות שטח- המטופלים והמנחים (מגבלות פיזיות, בריאותיות ואחרות).
- 6.4. מועד היציאה יקבע תוך התחשבות במטרות והשלב ההתפתחותי בו נמצאת הקבוצה וככל שניתן על פי התוכנית השנתית שנקבעה.
- 6.5. ארבעה שבועות לפני מועד היציאה יערך מפגש של נציג הגוף המפעיל עם מנחי הקבוצה לקביעת מסלול המסע, הפעילות הנדרשת, חלוקת תפקידים ותאומים נוספים.
- 6.6. שבועיים לפני מועד היציאה נציגי הגוף המפעיל יגיעו למפגש קבוצתי לשם הכרות הדדית, להעברת מידע על הפעילות, המסלול, הוראות התנהלות בשטח ורשימת ציוד נדרש.
- 6.7. המפגשים עם נציגי הגוף המפעיל יתקיימו לקראת כל יציאה (בהתאם לתנאי המכרז), אלא אם היציאות הינן יציאות עוקבות וקרובות אחת לשנייה (של עד שלושה שבועות).
- 6.8. העברת טפסי דיווח:

- שישה שבועות לפני היציאה יישלח לגורם המפעיל טופס להזמנת פעילות שטח (נספח 1).
 - שבוע לפני היציאה לשטח מנחי הקבוצה יעבירו למוביל התחום במחוז טופס הכנה (נספח 3) מלא ליציאה ובמידה ויהיו הערות יערכו לתיקון.
 - שלושה ימים לפני מועד היציאה, המנחים יודאו יציאת כל המשתתפים, בשיחות טלפוניות אישיות.
 - יומיים לפני מועד היציאה, מנחי הקבוצה יעבירו למוביל התחום במחוז טופס דיווח מלא לגבי שמות היוצאים לפעילות ופרטיהם (נספח 4). הטופס יועבר על ידי מוביל התחום במחוז למנהל התחום בהנהלה השירות.
- 6.9. ביום היציאה, עם השלמת האיסוף של המשתתפים, המנחים ידווחו טלפונית למוביל התחום במחוז על ההרכב הקבוצה בפועל, ומי מהמשתתפים לא הגיע. מידע זה, יועבר טלפונית לקצין המבחן המחוזי ולמנהל התחום בהנהלת השירות.
 - 6.10. עם חזרת הקבוצה מפעילות ידווחו מנחי הקבוצה טלפונית ומיידית למוביל התחום במחוז על חזרה ופיזור במקום שנקבע.

6.11. מוביל התחום במחוז ידווח מיידית לקצין המבחן המחוזי ומוביל התחום בהנהלה השירות על סיום הפעילות.

דגשים ייחודיים

- הכנת תוכנית גיבוי למקרה של שינוי במזג האוויר.
- על חריגה מההסכם שנקבע עם הגוף המפעיל, יש לדווח ולהסב תשומת לב המוביל המחוזי.
- ביציאת קבוצות נשים או קבוצות מעורבות גברים-נשים, יש לדאוג שיהיה ייצוג נשי ו/או הטרונגי של חברי צוות הגורם המפעיל היוצאים לשטח.
- לגבי מטופלים הנמצאים בחלופות מעצר/ איזוק אלקטרוני יש לדאוג להסדרת יציאתם תוך תיאום מול בית משפט ואישורו, זאת קודם ליציאה (חשוב להתייעץ בנושא זה עם מפקח מעצרים מחוזי בטרם היציאה לשטח).
- במידה ובקבוצה ישנו משתתף/פים המקפיד על כללי כשרות מחמירים, יש לספק לו המצרכים והתנאים הנדרשים

7. הפעילות בשטח- פרקטיקת היציאה לשטח

לאחר שהסתיים תהליך ההכנה, הקבוצה מגיעה לפעילות במצב שבו היא בשלה ומוכנה לאתגר. אופי הפעילות גובש בשיתוף מנחי הקבוצה ומנהל המסע מטעם הגורם המפעיל, תוך שיתוף והתייעצות עם מוביל התחום במחוז. גובשה תכנית המתווה את המסע, לוח זמנים, תוך פירוט רב ככל הניתן אודות תוואי השטח, מאפיינים מיוחדים ודגשים מבחינת בטיחות. לפעילות עצמה מספר מרכיבים:

7.1. הגדרת תפקידים

הגורם המפעיל אחראי להוביל את הפעילות בכל הקשור להיבט האתגרי והתפעולי (הובלה, ניווט, ציוד סידורי אבטחה פינוי והיסעים), כשמנחי הקבוצה אחראיים על המשתתפים באופן פרטני וכן על הקבוצה "כשלם", בכל הקשור להיבטים הטיפוליים (החזקה, הכלה, עיבוד וליווי החלקים הרגשיים), מעצם היותם מטופלי השירות.

7.2. היציאה לשטח

- 7.2.1. משתתפי הקבוצה והמנחים יפגשו בבוקר היציאה למסע במקום ובשעה שסוכמה מראש.
- 7.2.2. בעת היציאה מנחי הקבוצה יעדכנו טלפונית את מוביל התחום במחוז בפרטי המשתתפים היוצאים למסע (6.9), שידאג לעדכון קצין המבחן המחוזי ומוביל התחום בהנהלת השירות.
- 7.2.3. המשתתפים במסע והמנחים יפגשו עם הגורם המפעיל בנקודת הפתיחה של המסע, שם יערך תדריך קצר ושיחה לקראת פתיחת המסע, בדגש על הכרות וכללי בטיחות. יודגשו שעות הפעילות, תוואי השטח, כללי התנהגות ושמירת קשר, הגשת עזרה ראשונה ודרכי פינוי.
- 7.2.4. תשומת לב ייחודית תינתן לאזורים או משימות מאתגרות, מסעות בלילה (נספח 6), פעילות בים, בספארי ועוד.

7.3. במהלך המסע

הובלת המסע הינה באחריות מנהל המסע מטעם הגורם המפעיל שיסתייע ביתר בעלי התפקידים. יערכו עצירות והפסקות למנוחה, לארוחות ולהסברים על תוואי השטח.

נקודות ייחודיות:

- 7.3.1. פעילויות מיוחדות, הפעלות ותרגילים, שתוכננו ע"י מנחי הקבוצה והגורם המפעיל, יערכו אף הם על ידי מנהל המסע.
- 7.3.2. לאורך המסע יערכו מספר שיחות עיבוד, שהמרכזיות בהן: בתום יום פעילות, לאחר ארוחת הערב, בפתחו של היום הבא ובסיום המסע לפני העלייה להסעה. העיבוד הרגשי של החוויה יתבצע תוך שיח קבוצתי בשיתוף של מנחי הקבוצה ובהתאם לצרכים.

7.3.3. קשר עם מוביל התחום במחוז - לאורך המסע יתקיים ככל הניתן קשר טלפוני עם מוביל התחום במחוז, לכל הפחות עם היציאה ובסיום הפעילות.

7.3.4. פיזור- עם ההגעה לנקודת הפיזור, ידווחו קציני המבחן המנחים למוביל התחום במחוז ובאמצעותו לקצין המבחן המחוזי ומוביל התחום בהנהלה, כי המסע הסתיים והמשתתפים התפזרו לביתם.

7.3.5. במצבים בהם המשתתפים נתונים בתנאים מגבילים המחייבים ליווי צמוד, יודאו מנחי הקבוצות לפני היציאה כי המשתתף עדכן את המפקח עליו בנוגע ללוי"ז המסע, והמטופל יגיע לנקודת האיסוף וממנה, בהתאם לתנאים שנקבעו ע"י בימ"ש (בכל מקרה, במצבים אלו יש להתייעץ עם מפקח המעצרים המחוזי לגבי אופן ההתנהלות).

7.4. צילום הפעילות

במידה והגורם המפעיל יעמיד שרות צילום, הרי שהחומרים המצולמים יועמדו לרשות המנחים בסמוך ככל הניתן לאחר סיום הפעילות.
נקודות ייחודיות:

7.4.1. חשוב שמנחי הקבוצה יתאמו עם הצלם מראש את צפיותיהם הן באשר למעקב אחר משתתפים ספציפיים והן באשר לסיטואציות קבוצתיות ייחודיות, שהתיעוד לגביהן חשוב למנחים.

7.4.2. קיימת חשיבות שהצילום יכלול את כל המשתתפים ויעביר הן את החוויה והאווירה הקבוצתית במסע והן סיטואציות ספציפיות בעלות ערך טיפולי.

7.4.3. חשובה הרגישות כלפי משתתף שמבקש שלא להיות מצולם.

7.5. אירועים חריגים

7.5.1. הטיפול באירועים חריגים הקשורים לתוואי המסע ולניהולו בהיבט האתגרי יהיו באחריות מנהל המסע וצוותו, זאת בשיתוף ככל הניתן של מנחי הקבוצה.

7.5.2. אירועים חריגים הקשורים להתנהגות משתתפים ולדינמיקה הקבוצתית יהיו באחריות מנחי הקבוצה, על פי מיטב שיקול דעתם הטיפולי המסתמך על הכרות הארוכה והאישית עם כל משתתף.

7.5.3. בכל אירוע חריג תודגש חשיבות שיתוף הפעולה בין הצוותים במסע, כמו גם לעדכן את מוביל התחום במחוז באופן שוטף.

7.5.4. כל אירוע חריג ידווח מיידית למוביל התחום במחוז ובאמצעותו לקצין המבחן המחוזי ולמוביל התחום בהנהלת השירות.

7.6. סיכום הפעילות בשטח

7.6.1. בטרם העלייה להסעה בחזרה, תערך שיחת סיכום קבוצתית, שתכלול את משתתפי המסע, מנחי הקבוצה והצוות המפעיל. לשיחה זו משמעות ייחודית ומרכזית באשר היא סוגרת את המסע ולאחריה נפרדים המשתתפים מהגורם המפעיל.

7.6.2. בשיחה זו יוזמן כל משתתף לסכם את המסע תוך התייחסות להיבטים של קושי פיזי, רגשי, משוב למשתתפים אחרים ועוד.

7.6.3. במהלך השיחה מנחי הקבוצה ישימו דגש על אירועים משמעותיים לאורך הפעילות, שימשיכו ויהיו מדוברים בחדר הטיפול, בדגש על הכלה ושיקוף החוויה מהשטח.

7.6.4. תשומת לב מנחי הקבוצה כי במידה ומי מהמטופלים עבר חוויות חריגות וסוערות במהלך הפעילות, יש להיות בקשר עימו בסמוך לחזרה ולבחון באם יש צורך לפגוש אותו בטרם הפגישה הבאה.

7.6.5. חשובה תשומת לב ייחודית לכך ששיחת העיבוד בחדר הטיפולי ייתכן ותתקיים רק בחלוף מספר ימים, ולכן לשיחת הסיכום יש משמעות רבה. לאינטנסיביות של המסע יש חשיבות מרכזית בטיפול ולכן חשובה ההקפדה, האיסוף ההחזקה והארגון מחדש לקראת חזרה הביתה.

7.7. סיכום המסע

סיכום המסע יעשה בשני היבטים:

7.7.1. שאלון סיכום המסע (נספח 5)

7.7.1.1. תוך שבועיים מתום המסע, ידאגו מנחי הקבוצה למלא את שאלון תיעוד סיכום המסע, אשר יועבר למוביל התחום במחוז וכן למוביל התחום בהנהלת השירות.

7.7.1.2. השאלון יאפשר עיבוד בדיעבד של המסע והפקת לקחים להמשך.

7.7.1.3. השאלון ירכז אירועים חריגים שיאפשרו למידה של הנהלת השירות בעבודה למול הגורם המפעיל וכן הפקת לקחים להמשך העבודה של המחוזות האחרים.

7.7.2. סיכום מול הגורם המפעיל- קיימת חשיבות לשיח מסכם בין המנחים והגורם המפעיל לחידוד נקודות מבט, דילמות ואירועים מיוחדים שהיו במהלך המסע לצורך למידה והסקת מסקנות.

8. חזרה לחדר הטיפול

הטיפול בשטח הינו חלק מהטיפול הקבוצתי בכלל. פעילות השטח עצמה מתרחשת בנקודות זמן קצרות אך העיבוד והשימוש בחוויות ובתובנות שנצברות בפעילות עצמה מובאות לחדר הטיפול ומקבלות התייחסות מעמיקה, מארגנת ומקדמת לקראת המשך הטיפול והפיכת המסע הטיפולי כגורם משמעותי בהליך השינוי של עובר החוק. חשוב לזכור כי פעילות השטח עצמה משרתת את הטיפול בחדר ונועדה לתת עומק וגירוויים חדשים לטיפול, ברבדים שלגביהם קשה להתייחס בחדר. פרק זה יתאר מספר נקודות הכרחיות בתהליך של חזרה לחדר הטיפול.

8.1 החזקת המסגרת הטיפולית

החזרה לחדר הטיפול תעשה תוך כדי שילוב הבנת השלב הקבוצתי עם חוויות המסע. המפגש בחדר יערך לא יותר משבוע ימים מחזרת הקבוצה מהשטח (למשל, רצוי שהמסע לא יהיה שבוע לפני חג, שבו אין מפגש, אלא לפחות שבועיים לפני זה).

8.2 עיבוד המסע

- 8.2.1 אחריות קצין המבחן המנחה לאפשר עיבוד חוויות המסע וונטילציה במסגרתה יעלו החוויות באופן ספונטני.
- 8.2.2 המנחה ישאף להיצמדות למבנה הקבוע שנקבע לקבוצה בפתיחתה, כך שהמסע לא יפגע בגבולות העבודה בחדר ותתאפשר חזרה לרצף המפגשים במינימום זעזוע.
- 8.2.3 משתתפים שנעדרו- תשומת לב מנחה לקבוצה למשתתפים שלא יצאו למסע וממשיכים להשתתף בקבוצה, באופן בו ההנחיה בחדר תכלול את החוויה שלהם כמי שלא נטלו חלק בתכנים משמעותיים בחיי הקבוצה ויהיו במגע עם הפערים שנוצרו ברמה האישית וברמת המערך הקבוצתי בעקבות כך.
- 8.2.4 לאורך המשך המפגשים הקבוצתיים, מנחי הקבוצה יהיו ערים להשלכות המסע הטיפולי לגבי העבודה הקבוצתית ולגבי כל משתתף באופן נבדל.
- 8.2.5 יש להתייחס אל המסע כאל חוויה בעלת ערך קבוצתי ואישי, עם משמעות עבור כל אחד מהמשתתפים. האינטנסיביות הטיפולית של המסע מעלה ומצמיחה רבדים טיפוליים חדשים שעליהם יש לעבוד בחדר הטיפול.
- 8.2.6 המסע הטיפולי מעצים התנהגויות ומשקף בעוצמה כוחות וחולשות של כל משתתף ושל הקבוצה "כשלם". לפיכך, מנחי הקבוצה יסייעו בהמשגה של החוויה ובלמידה אישית של כל אחד מהמשתתפים, על קורותיו במסע בהקשר לתפקידים, כוחות, גבולות, תחושת מסוגלות, ותובנות שהמסע זימן.

8.3 בדיקת מטרות ותוצאות

בדיקת השגת המטרות ותוצאות המסע הם חלק חשוב להתבוננות משני אספקטים- המטופל היחיד והקבוצה "כשלים".

להלן דגשים שונים :

- 8.3.1 כחלק מהעיבוד של המסע תינתן תשומת לב לאופן שבו כל משתתף חווה את המסע דרך המטרות האישיות שהוצבו, והאופן שבו המסע תרם למימוש מטרות אלו.
- 8.3.2 משוב – בבדיקת מטרות ותוצאות יש חשיבות למשוב הדדי של חברי הקבוצה, כמי שהיו שותפים בחוויה הייחודית להם.
- 8.3.3 התהליך הטיפולי - יש חשיבות לבחינת ההתפתחות ממסע למסע, תוך שהמנחים יעודדו את המטופל להתבונן על הגורמים שקידמו אותו ועל אלה שעכבו אותו בהשגת מטרותיו.
- 8.3.4 התמקדות בכוחות - חשוב לעודד את המשתתפים להתבונן על עצמם כקבוצה ועל שינוי ושיפור היכולת שלהם להתנהל ולהתקרב זה לזה במסעות.
- 8.3.5 המטרות הקבוצתיות של הקבוצה "כשלים- כיצד חברי הקבוצה רואים את השגת המטרות הקבוצתית שהוגדרו, מה תרם לכך ומה חסם וכיצד השגת המטרות הקבוצתיות מסייעות להשגת המטרות האישיות.

8.4 ליווי המנחים

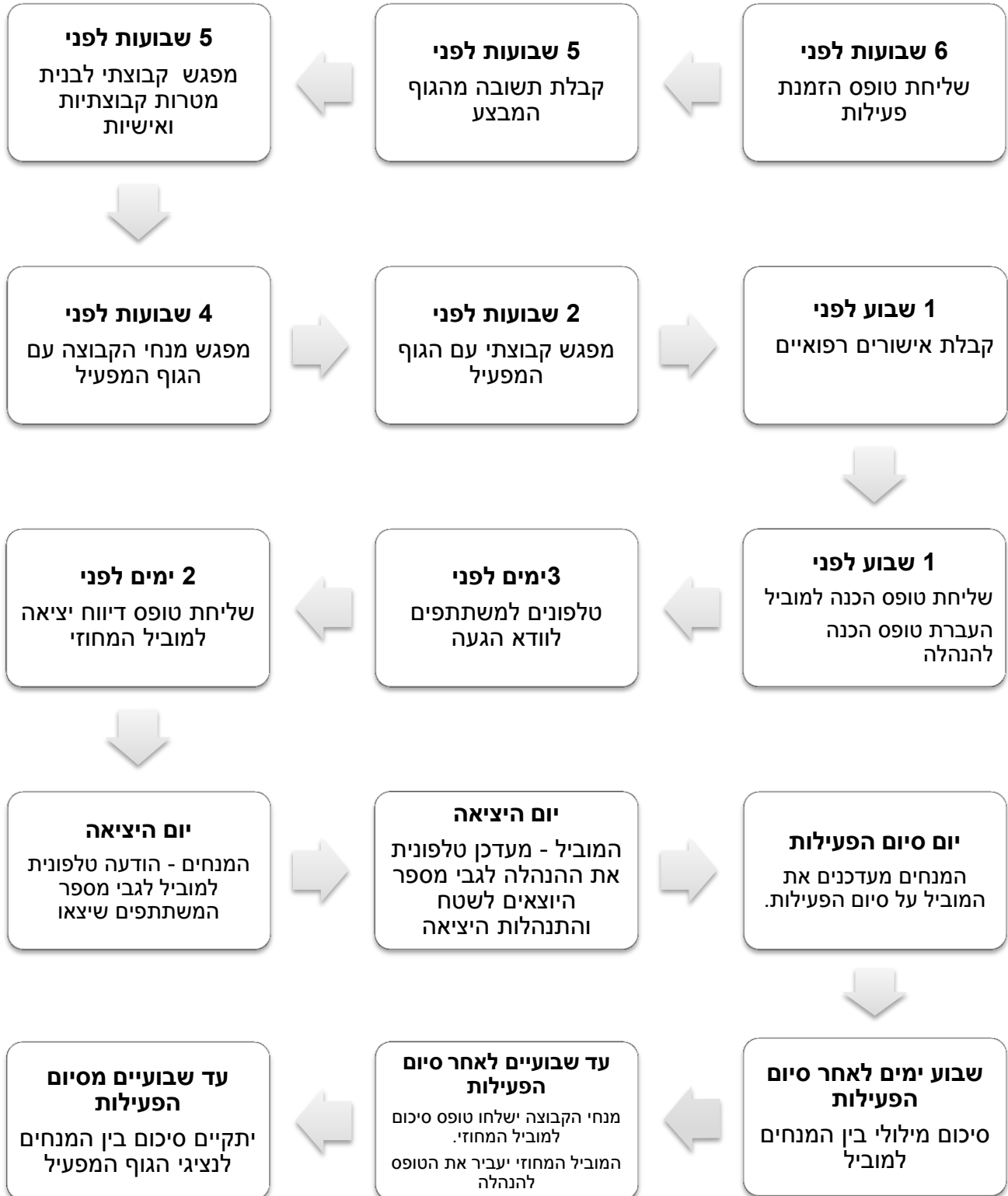
באופן טבעי, גם מנחי הקבוצה היוצאת לשטח מתמודדים עם התנסויות מורכבות ברמה האישית, המקצועית ובהקשר לזוגיות בהנחיה.

להלן דגשים שונים :

- 8.4.1 מוביל התחום במחוז - סמוך ככל שניתן לחזרה מהמסע ובטרם המפגש עם המשתתפים בחדר, ישוחח מוביל התחום במחוז עם המנחים טלפונית או שיחה אישית כדי לאפשר להם לעבד את שעבר עליהם בהקשרים השונים.
- 8.4.2 פרקטיקום- לרשות המנחים עומד פרקטיקום הדרכה קבוצתי, המהווה מרחב מתאים לעיבוד חוויותיהם מהמסע וקבלת הכוונה מקצועית להמשך הפעילות.
- 8.4.3 פורום שטח- המנחים ישתתפו בפורום הפועל במחוז ויוכלו במסגרתו להעלות דילמות ושאלות הקשורות לפעילות השטח בכלל ולקבוצתם בפרט.
- 8.4.4 ליווי ארצי- המנחים ישתתפו בימי העשרה ברמה הארצית.

תרשים זרימה – יציאה וחזרה מהשטח

תרשים זה מתאר את אופן ההתנהלות סביב היציאה לשטח מהלך הפעילות והחזרה מהשטח.

- בן סימון, ב., וכאהן-סטרבצינסקי, פ. (2013). התערבות באמצעות שטח ואתגר : כלי לעבודה עם בני נוער בסיכון- סקירת ספרות, ירושלים : מאיירס, גיוינט, אשלים, מכון ברוקדייל.
- ברמן, ע. (2010). גבולות או חומות? שיחות, כ"ה, 1, 85-86.
- דיאלוסק, נ., וגבור, ס. (2009). אתגרים בקבוצה. מידע"ס, 51, 42-46.
- לב-ויזל, ר. (2002). חקר פעולה: חיזוק תחושות יכולת בקרב נערים בסיכון. אפשר : בטאון לעובד החינוכי-סוציאלי, 11, 12-15.
- מיכאלי, ד. (2007). גלות, מסע, בחירה- טיפול דרך שטח. גבעתיים : הוצאת מודן.
- קסלר, ד. (2011). תרומתם של חיפוש ריגושים ואימפולסיביות להשפעת התערבות באמצעות אתגר על כמיהה לסמים, מצב חברתי וקשרים חברתיים קרב נוער בסיכון (עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך לעבודה סוציאלית). רמת גן : אוניברסיטת בר אילן, ביה"ס לעבודה סוציאלית.
- ראובן, י., ותורג'מן, ח. (2014). "עוצמת השממה"- 15 שנות טיפול באמצעות שטח, מחקר הערכה של שיטות הטיפול נוער בסיכון באמצעות יציאה למסעות שטח (wilderness therapy), המכללה האקדמית גליל מערבי.
- Bennett, L., Carogne, S., & Jarczyk, J. (1998). Effects of a therapeutic camping program on addiction recovery: The algonquin haymarket relapse of prevention program. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 15, 469-474.
- Hans, A.T. (2000). A meta-analysis of the effects of adventure programming on locus of control. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 30(1), 33-60.
- Keith C.R., & Sibthorp, J. (2004). Hierarchical Data Structures in Wilderness Therapy and Education. *The Journal of Experiential Education*, 26,3, 194-195.

Russell, K. (2003). An assessment of outcomes in outdoor behavioral healthcare treatment. *Child and Youth Care Forum*, 32(6), 355-381.

Williams, B. (2000). The treatment of adolescent populations: an institutional vs. a wilderness setting. *Journal of Child and Adolescent Group Therapy*, 10(1), 47-56.

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

נספחים

נספח 1. טופס הזמנת פעילות שטח

(יישלח ע"י מנחי הקבוצה לגורם המפעיל כ-6 שבועות לפני היציאה לפעילות שטח)

פרטי הקבוצה

נפה ומחוז

אפיון/נושא הקבוצה:

מס' המשתתפים בקבוצה:

טווח גילאים:

ניסיון קודם בפעילות שטח:

פרטים אחרים על הקבוצה (שלב, מספר מפגשים ועוד):

סוג הפעילות המבוקשת

אזור ומיקום

מספר ימים

דרגת קושי

מועדים

צרכים מיוחדים

שמות מנחי הקבוצה:

1. טלפון: אימייל:

2. טלפון: אימייל:

אחראי מחוזי: טלפון: אימייל

תאריך

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה ושירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

נספח 2. אישור ההזמנה

(מענה הגורם המפעיל להזמנת הפעילות)

טלפון:

מנהל מסע:

אימייל:

אנשי צוות נוספים:

מסלול הפעילות:

מסלול חלופי:

סוג פעילות:

מועדים אפשריים:

חתימת אחראי פעילות שטח (הגורם המפעיל):

תאריך:

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
 משרד הרווחה והשירותים החברתיים
 האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
 שירות המבחן למבוגרים

נספח 3. דף הכנה לקראת פעילות שטח

(יוכן לקראת כל פעילות שטח ויישלח חתום להנהלה לפחות שבוע לפני הפעילות)

מנחה/י הקבוצה: _____

א. פרטי הקבוצה והמסע המיועד

מאפיין/נושא הקבוצה:	
אפיון המשתתפים:	
מספר המשתתפים שמתוכנן:	
תאריך/כי היציאה לשטח:	
מיקום פעילות השטח:	
דרגת קושי מתוכנן:	
היבטים ייחודיים: (מעצרים, גיל וכו')	
מפגשי הכנה שבוצעו:	

ב. אנשי קשר מטעם העמותה

תפקיד	שם	טלפון נייד	טלפון	הערות
מנהל מסע				
מדריך 1				
מדריך 2				
גיבוי חרום (עמותת "ענב")				
חובש/מחזיק תיק עזרה ראשונה				
נהג הסעה				
נהג מלווה/מנהלה				
אחר				

ג. טלפונים חירום באזור המסע (יימסר ע"י העמותה שבוע לפני היציאה לפעילות)

מסגרת	ישוב	איש הקשר	טלפון נייד	טלפון	הערות
משטרה					
יחידת חילוץ					
בי"ח קרוב/מרפאה					
אחר					

מטרות קבוצתיות של פעילות השטח

- _____ .1
- _____ .2
- _____ .3

ד. רציונל ותכנית כללית

ה. הערות ודגשים ייחודיים

רכז מחוזי פעילות שטח/מנהל מסגרת

מנחה/י הקבוצה

תאריך

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

נספח 4. טופס דווח על יציאה לפעילות שטח

(יישלח יומיים לפני היציאה למוביל התחום בהנהלת השירות)

מחוז _____ תאריך _____

נציג ועדת היגוי פעילות שטח במחוז _____

מנחי הקבוצה 1. שם _____ טל. _____ מייל _____

2. שם _____ טל. _____ מייל _____

מועד יציאה לפעילות השטח _____

מספר ימי פעילות _____

מקום הפעילות _____

מנהל המסע מטעם הגורם המפעיל: _____ טל. _____ מייל _____

שמות המשתתפים:

שם	ת.ז.	טל. נייד	איש קשר + טל.	אישור רפואי
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

הערות: _____

ק.מ. נציג ו. היגוי פעילות שטח

תאריך _____

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

נספח 5. סיכום ותיעוד פעילות שטח ע"י קציני המבחן מנחי הקבוצה

שאלון זה נבנה על ידי צוות היגוי ארצי של פעילות שטח בשירות המבחן למבוגרים. מטרת השאלון, לסכם ולתעד, לבקר וללמוד אודות הפעילות והאפקט הטיפולי של היציאה לשטח. השאלון ימלא ע"י קציני המבחן מנחי הקבוצה הטיפולית, עד שבועיים לאחר החזרה מפעילות השטח. את השאלון המלא יש להעביר מיד לנציג ועדת ההיגוי במחוז.

1. פרטי הקבוצה

איפיון הקבוצה: _____

אוכלוסיית המשתתפים (נשים, גברים, צעירים כו'): _____

מועד תחילת הקבוצה _____

שם קצין המבחן 1. _____ טלפון: _____

שם קצין המבחן 2. _____ טלפון: _____

מחוז ונפה: _____

מספר חברי הקבוצה: _____

מספר ימי פעילות (מתוך התכנית הכוללת ליציאה- מספר מתוך רצף/בנפרד): _____

מקום הפעילות: _____

אופי הפעילות: _____

מספר המשתתפים בפעילות: _____

מספר המשתתפים שלא יצאו לפעילות וסיבות לכך: _____

מועד מפגש הכנה עם המנחים _____

מועד מפגש הכנה עם הקבוצה _____

תאריך היציאה לפעילות השטח: _____

מטרות הקבוצה לפעילות שטח:

_____ 1.

_____ 2.

_____ 3.

_____ 4.

2. פרטים לגבי העמותה

מנהל המסע: _____ טלפון: _____

שמות המדריכים, מלווים ותפקידים במסע:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

הגדרה של העמותה את קושי המסלול: קל – בינוני – קשה
קושי המסלול בפועל: קל – בינוני – קשה (עפ"י דיווח של קצין המבחן והמשתתפים).

מסלול ואופי הפעילות:

- יום 1: _____
- יום 2: _____
- יום 3: _____

הערות לגבי היבטים לוגיסטיים: מזון, אמצעי לינה, הסעות מסודרות, עמידה בזמנים, תפקוד הנהגים, חובש ועוד.

3. הכנה - הכנת המנחים והמשתתפים (מול העמותה)

ציין את פרטי ההכנה, כמה מפגשי הכנה, מי נכח, אלו שאלות עלו בהכנה ועוד:

האם ההכנה סייעה לקבוצה להתכונן לפעילות? פרט (מה סייע ומה לא סייע):

האם המסלול נלמד לפני היציאה לפעילות? ובאיזה אופן?

הערות כלליות לגבי ההכנה :

4. פעילות השטח

האם התכנית בוצעה כפי שתוכננה? במידה ולא פרט מדוע :

אירועים ייחודיים במהלך הפעילות :

אירועים חריגים במהלך הפעילות :

כיצד היית מגדיר/ה את טיב התקשורת ושיתוף הפעולה בין מנהל המסע, מדריכי השטח וקציני המבחן מנחי הקבוצה. פרט (למשל: האם המדריך יזם שיחות, האם התייעץ עם קצין המבחן, האם היה עימות עם המדריכים ועוד).

כיצד היית מגדיר/ה את טיב התקשורת בין מדריכי השטח והקבוצה (למשל: מידת ההקשבה למטופלים, נקיטת יוזמה איתם, האם היתה הבעת רגשות כלשהם, האם היה שימוש בהומור, קשר בלתי ורבלי, שאלת שאלות, באיזה מידה נשמרו הגבולות בקשר ועוד)?

תאר התערבויות משמעותיות של המדריכים במהלך הפעילות שתרמו או חסמו בקבוצה ואצל יחידים (המטופל):

הערות נוספות:

מידת הקושי הפיזי עבורך בפעילות: נמוך בינוני גבוהה

מידת הקושי הרגשי עבורך בפעילות: נמוך בינוני גבוהה

מידת הקושי הפיזי עבור המשתתפים: נמוך בינוני גבוהה

מידת הקושי הרגשי עבור המשתתפים: נמוך בינוני גבוהה

5. צילום ותיעוד המסע

שם הצלם: _____
האם התבצע צילום בשטח? אם לא מדוע? _____

האם היה שת"פ בין קציני המבחן המנחים ובין הצלם?

מהי מידת שביעות הרצון מהצילום?

האם הצילום שיקף לדעתך את הצרכים הטיפוליים?

הערות נוספות:

6. סיכום

האם הקבוצה עמדה במטרות שהציבה לעצמה בטרם יצאה לפעילות? פרט:

ציין היבטים משמעותיים שהקבוצה למדה מהפעילות:

תאר מוקדים מרכזיים (לחיוב ולשלילה) בפעילות (לוגיסטיקה, יחסים, תהליך, תוצאות):

יש למלא את השאלון עד שבועיים לאחר החזרה מפעילות השטח ולהעבירו לנציג ועדת ההיגוי במחוז.

תודה על שיתוף הפעולה!

הלב פתוח לרווחה

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
שירות המבחן למבוגרים

נספח 6. נהלים והנחיות בטיחות לפעילות לילה בקבוצות שטח

1. כללי

למודל מסע הלילה ייחודיות רבה המתבטאת בהקשרים של הסביבה, הגוף, התאורה, מתח, דריכות ועוד. לפיכך נדרשת תשומת לב ייחודית לפעילות זו:

- 1.1. יש לבחור את המסלול ותרגילים במהלך הלילה על פי צרכי ויכולות הקבוצה.
- 1.2. יש לבחור מסלול הליכה לילי ללא סיכוני גובה או בורות.
- 1.3. על הצוות להיערך לפעילות לילה ולהגיע לאחר מנוחה לפני כן.
- 1.4. יש לשאוף שגם המטופלים ייערכו לפעילות לילה ויגיעו לאחר מנוחה.
- 1.5. על פי מצב הקבוצה ותנאי השטח יש אפשרות לשנת ביניים של 2-4 שעות.
- 1.6. בלילה הקבוצה מסתפקת בתפריט מצומצם.
- 1.7. רכב השטח יתפקד כרגיל כמרכזיית קשר ודיווח, אופציה לפינוי, מנהלה וארגון.

2. הכנת הקבוצה לפני היציאה לשטח- הנחיות ונהלי בטיחות לפעילות לילה

שני היבטים להנחיות ונהלי בטיחות: האחד, הכנה הקבוצה בחדר הטיפולי. השני, תדרוך ועמידה על נהלי בטיחות בטרם היציאה עצמה, בשטח:

2.1 הכנה בחדר

- 2.1.1. במסגרת ההכנה יש להציג את הפעילות, נהלי העבודה והמטרות למנחי הקבוצה ולמטופלים (ראה פירוט מטה).
- 2.1.2. קיימת חשיבות להדגשה של השוני שבין פעילות הלילה לפעילות ביום.
- 2.1.3. ההוראות כוללות אחריות ושמירה הדדית באמצעות קשר עין, איסור פיצול, הודעה מיידית על בעיה, קושי או נתק.

2.2 הכנה בשטח- תדריך

- 2.2.1. תדרוך פרטני של מנחי הקבוצה בשטח (בהדגשה שחל איסור ביציאת קצין מבחן מנחה קבוצה יחיד).
- 2.2.2. ייקבע מוביל שהינו מנהל המסע וייקבע מאסף מצוו הגורם המפעיל.

- 2.2.3. על המוביל לוודא דיווח אישי אליו מהמאסף בכל תחילת תנועה ועצירה.
- 2.2.4. הליכה במסע לילי מחייבת צעידה קרובה בטור ובמרחק ראייה קרוב האחד של השני.
- 2.2.5. חשוב להקפיד על אחריות הדדית בזמן הצעידה- מלפנים ומאחור.
- 2.2.6. תקשורת- יש לתת למנחים רשימת קשר הכוללת של כל משתתפי המסע, מנהלן ומרכז התכנית.
- 2.2.7. במידת האפשר לספק לאחד ממנחי הקבוצה מכשיר קשר קטן.
- 2.2.8. תאורה- יש לדאוג לפיזור פנסים או אמצעי תאורה אחרים, למדריכים ולמנחים, ולפרט לכל המשתתפים את נהל השימוש בהם.

3. פירוט וסיכום הנחיות ונהלי בטיחות לפעילות לילה

- 3.1. אחריות על בטיחות המסע הלילי הינה של הגורם המפעיל.
- 3.2. מנחי הקבוצה, קציני המבחן הינם גורמים מסייעים בלבד.
- 3.3. יש לתדרך אישית ובנפרד את מנחי הקבוצה קציני המבחן בכל הנוגע לייחודיות המסע הלילי.
- 3.4. יש לקבוע מאסף קבוע מצוות הגורם המפעיל.
- 3.5. יש לקבוע מספרי ברזל בתחילת המסע לכל המשתתפים ולתרגל זאת במשך המסע.
- 3.6. יש לוודא הנחיות בטיחות בשיחת ההכנה, בשיחת הפתיחה בשטח, בסיום כל הפסקה לקראת המשך הליכה.
- 3.7. יש לבצע נוהל עצירות, צמצום רווחים ובדיקת נוכחות עם כל שינוי בתוואי השטח ומעבר לתא שטח חדש.
- 3.8. במסע לילה על צוות הגורם המפעיל והמנחים להודיע למוביל על כל יציאה מגוש הקבוצה או עצירה פתאומית (כולל, שירותים או מנוחה רגעת).
- 3.9. יש להיזהר ממגע עם בע"ח מסוכנים הנמצאים בשטח.
- 3.10. משתתף שניתק מהקבוצה ימתין במקומו על השביל המסומן עד שהמוביל יגיע לאסוף אותו.
- 3.11. טלפון ראשון להתקשרות מיידית חיצונית – למוביל התחום במחוז שמדווח מיידית למוביל התחום בהנהלת השירות.
- 3.12. טלפון שני להתקשרות – למנהלן שהוא גם מרכז החילוץ ושואף להיות בנקודת קליטה.
- 3.13. יש ליידע את מנהל התכנית מטעם הגוף המפעיל ומוביל התחום בהנהלת השירות בכל שעה ביממה על כל אירוע חריג.

”בדרך”
(לאה גולדברג)

ובדרך אמרה לו האבן:
פעמיך כבדו כל כך.
האתה- אמרה לו האבן-
תחזור לביתך הנשכח?

ובדרך אמר לו השיח:
קומתך שחה מאוד.
איך תגיע- אמר לו השיח-
איך תגיע הלוך ומעוד?

ועמדו ציוני הדרך
לא הכירו באיש הזר,
והיו ציוני הדרך
מזדקרים ודוקרים כדרך.

ובדרך קראה לו העין:
שפתיך יבשו בצמא!
ויכרע וישת מן המים
ודמעה נגעה בדמעה.

